

**ALBERICI
GENTILIS**

I. C.

Professoris Regij.

Disputationum

DECAS PRIMA.

LONDINI

Excudebat Iohannes Wolfius.

1 5 8 7.

ALBERTICI

GENITILIS

I. C.

Professoris Regij.

Disputationum

De Arte Poetica.

L O N D I N I

Excudebat Iohannes Wolmar.

1 6 8 7.

ILLVSTRISSIMO
FRANC. VALSINGAMO

Albericus Gentilis S. P.

*V*anta illa sit, FRANCISCE VALSINGAME illustrissime, obligatio, qua me tibi obligatum opinor, hinc intelligas licet, quod ad te primum regius factus professor eorum, quae ego dare consueui, munus apportio. Sit enim istud sane quam tenue & exiguum, ac inferius longe dignitate tua, quod tamen primitiarum nomen tenere potest, erit hoc ipso dignumque, quod in conspectum tuum deueniat, nobileque animi mei testimonium, qui tibi deuotissimum se esse agnoscit. Et verò tibi cur non debeam maxime, si tu is fuisti, qui sex continuis annis me, ac meos tanta es complexus humanitate semper, ut, si

excellentissimum Leicestrensem excipio,
nullus omnino mihi occurrat, quem tibi
parem hac in parte facere possim. Disce-
dentem deinde me, & vale tibi dicen-
tem, Angliæque, non tu ferè etiam votis
reducem exoptasti, & tuorum erga
me sensuum, voluntatisque interpres re-
ditum auguratus es? Absentem nec sine
honore esse voluisti, qui viro illustri Ho-
ratio Palauicino comitem me in legatio-
ne, qua ille pro augustissima Regina apud
Saxonie electorem functus est, adiungi
curaueris. Et mox cum de regio profes-
sore prospiciendum Oxoniensibus esset,
susceptum illustrissimo Leicestrensi de
me reuocando consilium sic adprobasti, ut
eum initæ alacrem deliberationis execu-
torem effeceris: & deliberationem ipsam
reginæ serenissimæ sic laudasti, ut tua
tandem opera datum sit, quod extre-
mum in negotio conficiendo supererat. Re-
deuntem porrò quanta me letitia excepi-
sti? Eo ego sic letatus sum facto, ut sus-
periora

periora omnia huic vni collata aestimare
minimum possim. Magna est nominis tui
fama, magnus splendor. & virtus ipsa
tua maxima est: in qua dum legationes
summas, summæque arduas, & negotia
summa absens tractasti, Anglicum hoc
imperium conquiescere visum est, &
nunc, quando cum alijs maximis dignita-
tibus illum supremi secretarij locum te-
nes, sic conquiescit, vt te nunquam non
vigilantissimum, & sapientissimum ex-
periatur. Exteri sanè amici tuam istam
gaudent excellentiam, dolent hostes, om-
nes quàm latè Europæ apertingunt quasi
attoniti admirantur. Quod si de charita-
te in Reginam serenissimam, & religione
tua in Deum instituere orationem placet,
huius ego initium possim, finem certè inue-
nire nunquam queam. Itaque de te, tuâ-
que præstantia (vt faciunt) alij præstan-
tiores agant, ego ipsis me meritum, per-
petuumque succentorem præbebo, &
quod restat, de animo, quem gero tibi de-
vinctissi-

uinētissimum, hic absoluo. Ista (vt præ
dixi) prima sunt, quæ de nobis hoc tem-
pore ad te prodeunt: & sunt quidem de
dispersis laboribus nostris collecta: quòd
hoc tempus erit, in quo maturiora effice-
re omnia possim, velinque, quæ forsitan
matura minus visa sunt, & quæ in con-
spectum hætenus hominum non peruene-
runt. Et Leicestrensis, & tuum hoc opus
est. a vobis mihi otium honestius factum.
vobis debetur quicquid proficisci ex eo po-
terit. & tibi, quod proficiscitur primum,
decadam istam disputationum addico: re-
liquasque, quæ sequentur, in maiorem
muneris ornatum despondeo. Hanc in
præsentia comiter excipias, pro singulari
humanitate tua te rogo: alias autem sic
expectes, vt quæ tuæ sunt, & hominū
eius, qui multis meritis tuis est tuus. Va-
le vir nobilissime. & Deus opt. Max.
prudentissimis, sanctissimisque consiliis
tuis letus aspiret. Oxon. V. Id. Aug.

M.D.LXXXVII.

ALBERICI GENTILIS

I. C. Professoris regij,

Disputationum

Decas prima.

De nascendi tempore

Disputatio prima.

Vanquam nostris non infrequentissimè legibus, & aliorum scriptis admoneamur, ab ijs abstinere tractationibus, quæ nostræ artis non sunt, & illos adire, atq; audire iubeamur, ad quos pertinent: Si tamē *De nascendi tempore* (quæ alterius philosophiæ videri quæstio tota potest) aliquid nos explicare tentabimus, quòd legum auctores huius laudare auctores facti valeamus, in ea monita, iussa; minimè commisisse videbimur. Tractat de re ista I. C. Paulus in l. septimo mense. D. de sta. ho. Vlpianus in l. 3. §. ult. D. de. su. & leg. Iustinianus imperator in Nou. 39. & tractauit diligenter Adrianus, quod legitur Gell. lib. 3. c. 16. Diuus Pi-

B

us,

us, vt habetur in eo. §. vlt. idemque Paulus lib. 4. sent. tit. 9. Sed & interpretes de ea re commentationes non vno in loco habent. Est verò grauis & magni ponderis disputa- tio, vt quæ in titulū relata est de statu homi- num, quæque de fortunis & existimatione plurium est. Quapropter diligentius paullo, quàm nostri fecerint præceptores, tractare il- lam oportet, & vt spero, tractabimus. Ait Paulus, *Septimo mense nasci perfectum par- tum, iam receptum est propter auctoritatem doctissimi viri Hippocratis. Septimo mense. Vulgari an Lunari?* De eo, opinor, accipie- mus, quem sententiæ auctor Hippocrates co- gitauit. cogitauit autē de Lunari, vt liquidò licet apud ipsum videre in lib. de septimestri partu. vbi & altera, quæ hîc suboritur quæ- stio, definitur, Si de septimo pleno, vel quo- modo ista ipsius enunciatio capi debet. atque nos vtrumque explicauimus c. 4. de diu. te. app. Die centesimo octogesimo secundo exacto & horis præterea quindecim hoc constare tempus retulimus, itaque accipienda docuimus Vlpiani verba in ea l. 3. §. vlt. prout & ipse accepit, qui ait, *ante centesimum octogessimū secundū diem.* &c. id, quod nō est ipso centesi- mo octogesimo secūdo. Malè autē nō nostri modò de nostro septimestri hîc statuūt, sed & doctis-

De Septi-
mestri.

doctissimus medicus Fernellius cons. 53. dum ad septimi mensis finem perfectum septimenstem constituit, contra quam Hipocrates docet: ad cuius documentum ratio Fernelliana nec duci vlla interpretatione potest. Sequitur in lege nostra, *Perfectum partum*. is est, qui perfectam omnium membrorum internorum & externorum efformationem habet, viuereque aptus propterea sit, ut Hippocrates, & alij declarant. *Iam receptum est*. fuit igitur controuersum: & quidem diuersum Homerus celsuit Ilia. 19. & Eutiphro quidam Cnidius, cuius meminit Censorinus de di. na. c. xj. antiquos item Romanos partiones huiusmodi quasi monstruosas raritates non recepisse, refert ex Varrone Gellius: atque abortum dici rationabiliter a Terentio septimenstem Donatus notat in Hecy. ac. 3. sc. 3. idem quod ego puto voluisse Arnobium lib. 3. dum ait, praepostero partu septimanas educturas. At Hippocrates, *admiratione*, inquit, *corripitur*, immo vero addubitet rudis quispiam & inexperiens, an ulli nascantur septimestres partus. ego sane tales, & frequentes quidem vidi. cuius opinionem receptam I. C. noster testatur: quod verum est, ut apud Plat. li. 5. de rep. Arist. probl. 41. sect. x. Alex. prob. 48. lib. 2. & apud alios, quos Censori, & Gell. nominat. sed & Arabes, quiq; eorum sectam

B 2

secuti

secuti sunt, & cæteri deinceps, vt à Matthæo patre audio, ratum id, certumque habent: & gentilis certè noster D. Gentilis Cyno consulenti respondit, vt Bartolusque, Socinus, & alij scribunt. *Propter auctoritatem doctissimi viri Hippocratis.* In libello de septimenstri partu: qui vtcunque ab Hippocrate editus non credatur, & imperfectus iudicetur, tamē editum ipsum ab Hippocratis filio, & sententiam Hippocratis habere, in censura operum Hippocratis tradit egregius Mercurialis. Quod cognoscendum est, ne Paulo quoque illusum hīc vereamur, vt illusum arbitror Iuliano in l. si pater. 36. D. de solut. & in libro de diu. te. app. exposui. Supernotandum verò est, quòd non ex numeris Pythagoreis, quos neq; actionis, neque passionis esse principium, Aristoteles docet, disputat noster I. C. vt fecit lib. 4. sentent. Sed vni receptæ Hippocratis auctoritati innititur rectius: vt vt Censorinus in eo numero totus sit, & Macrobius lib. 1. Somn. c. 6. Atque ita Tribonianus non ex sententijs, sed ex responsis definitionem istam nobis referre voluit. Et verò falsa etiam est sententia, quia plenum septimum requirit, nec ineuntem admittit: quod planius apud Macrobiū legitur & Censorinum. Itaque sit ineptus Cuiacius, qui sententiam, im-

mo

mo responso nostro existimat non aduersari.
Et de septimestri satis.

De Se-
mentri.

Quid autem si & de Semenstri aliquid dicimus? An sexto mense nasci perfectum partum posse negemus, quia septimo nasci perfectum posse audimus? Et Hippocrates utique negat, & Arist. lib. 7. hist. an. c. 4. Plin. lib. 7. c. 3. constansque peritorum definitio videtur, quod tamen quæri & hoc posse animaduerto, quæstionem non ineptissimè discutiemus. Ex facto (ut in dialogis Speronius narrat) tractatum est, an quæ I V Kal. Nou. nupsit, & I dib. April. peperit, ea ex matrimonio, an ex venere antiquiore peperisse iudicaretur. Incidere (ut hoc ego præmoneam) species ista potest, si vidua ducitur: Si ut virgo ducitur, quæ tamen fuisse mulier (medici, mulier quæ est, viro virginem ostendere possunt, quod ipse in consultatione D. Gentilis legi) à marito dicitur propter istum partum. Quæri potest, si a viri morte longè post nubat, & sexto a secundarum nuptiarum mense pariat. Si statim a viri morte nubit, & hoc mox tempore pariat: an ex coniugio priori, an ex posteriori sit foetus. Quid etiam si maritus mulierem dicat, dixerit: contra vxor virginem se in cubiculum viri ductam adseueret, adseuerauerit? id cui contigerit scio, & contingere haud rarissimè,

rissimè? non ignorant amici quidam nostri.
 Quid si ante nuptiarum solennia vxor cogni-
 ta est, & id tamen fateri incommodum sit, vel
 ad poenam, aliudue maritorū, filiorūue de-
 trimentum? Quid si nec agere contra impu-
 dicam ductā maritus morte intercedente va-
 leat? Totidem occasionibus, alijsq; plurimis
 disceptari de huiusmodi partu potest, sit, nec
 ne ex matrimonio, de quo agitur: olim & in
 repudiatis bellè quæri, item & in cōmodatis
 potuit. Nescis a Catone commodatam Hor-
 tensio vxorē? Fabulæ Plutarchus deputat: sed
 rem Appianus lib. 2. de be. ciu. simpliciter nar-
 rat. Lycurgi legibus concessum hoc cōmoda-
 tum, tradit Xenophō in lib. de rep. Lacæd. &
 Lycurgi, & Numæ institutū Plutarcus ipse-
 met notat in comp. Nu. & Lyc. atq; eius facti
 Catonis etiam meminit Quintilianus lib. 2.
 c. 5. nec dubito, quin ita sit, nisi illud fortè di-
 cimus, repudiatam duxisse Hortensium, atq;
 hoc dimittēte ductam a Catone rursus. Du-
 bitari in ista maritorū commutatione, cui sit
 tribuendus partus, admodum potuit. & hæc
 propterea ne esset quæstio, ducere viduam, di-
 missamue sic licebat, si prægnas erat: vt ponti-
 fices Augusto Liuiam non vacuam ducenti
 responderunt: vtq; priuignā Syllæ Æmiliam
 duxit Pompeius Magnus, testibus Dione lib.
 48. & Plut. in Syll. & in Pomp. quanquā hic
 tyrannus

tyrannicum factum insimulet Syllæ, & consultos per ludibrium in causa Liuiæ pontifices dicat li. i. Ann. Tacitus, si concepto, necdum edito partu ritè nuberet. nam inclinatur in eam partem Dio, ut inter patriæ consuetudines pontificibus id immo repertum fuerit. Ex eo autem, quod tertio mense post enixa Liuia est, iactatum illud, *Felicibus & trimenseres filij sunt.* quod recitat Suetonius in Claud. Iam quaeramus si reijci ex hoc partus potest, quod sexto mense natus est. Et alij quicquid dixerint, in probatissimi nominis puella Speronius probare ex nuptijs partum tentat. adfert autem quod Auicenna scriptum reliquit, a muliere se fide digna hoc ipsum accepisse, mense sexto editum partum. item & illud profert, certum pariendi tempus non esse a natura mulieri constitutum. quod Aristoteles dixit, atque ex hac tota disputatione penitus constat. Et si igitur plerique omnes conuenire aduersus semenstrem videantur, tamen quod in toto hoc naturæ misterio nihil constas reperiatur, inque ipso explicando medici, philosophique mirandum in modum sibi inuicem contradicunt, adeoque ostendunt, se quasi in densissimis tenebris suas in proposito definitiones confecisse: cauendum utique fuerit, ne tantam ipsorum traditionibus fidem adcommodemus, ut non aliquando eas deserere audeamus. Partus ante nonum,

aut post decimum mensem editus olim non probabatur. mox & frequenti quidem assensu septimenstris exceptus est, vltraque decimum mensem tempus haud incunctanter prolatum. Cur? quia & istis mensibus partum nasci observatum est. Ergo quod natum & ante septimum observemus, hunc quoque admittere, rationis est. Et certè si longè vltra constitutum medicis tempus differtur partus, quid non & ante constitutum medicis tempus per dies aliquot edi potest? Puella, de qua Speronius agit, per dies tredecim ante constitutum Hippocrati tempus peperit. An non causæ esse queunt, quæ foetum accelerent? Sunt, quæ morantur. Resiluit in vterum Sargentinus infans, vt Plinius narrat lib. 7. c. 3. quod portentum insequentis publicæ calamitatis fuit: quasi ab eius aspectu foetus refugeret. Quid ergo, ait Speronius, si noster hic exiliat citiùs, vt publicæ alicuius instantis lètitiae particeps sit? Dicunt & semine parentum fieri, vt partus citiùs, tardiusve prodeat. Ergo fingamus vtriusque parentis tale semen, quale partum maturet. Fingamus viraginem mulierem. Fingamus puellam editam. Et duo hinc documenta pro muliere stant: quorum illud est primum, & est Hippocratis, tardiùs simile à suo simili alterari, & dissimile à dissimili.

Ludit.

disimili citius : atq, adeo ex generoso paren-
tum semine femella concepta & alterabitur
citius in vtero viraginis matris, & citius in
lucem prodibit. Alterum documentum Ari-
stotelis est lib. 4. c. 6. de gen. an. Ait, quod vt
in artibus, ita in nature operibus omnia mi-
nora citius ad finem deueniunt. Ergo & an-
tipare foemella tempus potest, quod alias sta-
tutum est. Plures verò occasiones foetum
urgentes exquirere, aut commemorare, ni-
hil necesse est : etenim eas esse non paucas
posse, nemo dubitarit. Habet verò et Plinius
lib. 2. c. 4. & lib. 36. c. 21. Vnum dico, quod
non rectè prætermitteretur, partum, Galeno
auctore lib. 1. de sem. non illo ipso tem-
poris puncto perfici, quo editur, sed perfe-
ctum aliquandiu in vtero commorari. Ita-
que pro Semenstri hoc nostro, detractum
ipsi de mora, non censendum iniustum di-
xerim. Nec vero aut peritorum auctoritas
me ab isto loco moueret, quā infirmauimus
non mediocriter : aut crederem, responderi
rectè non posse, esse illam ad ordinarios ca-
sus aptatam, non hosce excludere penitus,
quos & nos extraordinarios profitemur,
quosque vt recipiamus, bona ratione osten-
dam, nihil obstante l. nam ad ea D. de legi.
Et quidem si illa me auctoritas non mo-
uet,

uet, minus multo mouebit, quod semenstri partu testamentum nec rumpi, traditum est, nec deficere conditionē *si sine liberis*: illustri præceptore meo Thobia Nonio attestante in §. postumi. Inst. de exh. lib. Quia vt verior hæc opinio iudicetur, & cōmunis etiam appelletur: tamen & ex superiorum firmitate pendet, & controuersum ius dicit Soc. in L. cum auus. col. 61. de cond. & dem. & contrarium docuit Ang. Corn. Bau. alij, vt per præceptorem meum, & Baldus gemina consultatione, vt a Decio notatum est cons. 623. atq; hic ibi istam eandē partem veriore dicit, firmatq; & apud Decium Carolus Molineus. Atq; in ista parte & ego sum vel contra præceptoris sententiam: proq; honesti nominis muliere vñ cum Auicenna & Speronio in proposito nostro dicere non recusarem. & ad matrem certè excusandam dicerem, si partus non adeo perfectus sit, vt non quibusdam careat, pilis puta, vnguibus, id genus alijs, quæ ultimò confici solent, quibusq; foetus destituitur, si iusto citius exit. Sed & pro partu dicerem, si hæc eum neq; ita faciant imperfectum, vt idem videri iustus non possit. Hactenus de semenstri, & septimenstri.

De octimenstri succedit. Videamus autem primò, qui octimestris sit. Vnde initium tui mensis? Certè a fine septimi. sed septimi

mi initium an ab ipsius proprio initio, id est die centesimo septuagesimo octauo, qui primus est septimi Lunariorum, an ab eo die, in quo septimenstris perfectus partus censetur, id est die centesimo octuagesimo tertio, ut explicatum est. Et hoc magis placet: quoniam in re ista constituenda Hippocrates non Lunæ solam sequitur rationem, sed & Solis. Sic ergo hora decimasexta diei centesimi octuagesimi tertij principium mensis septimi erit: & principium octauæ die ducentesimo decimo quarto exacto & sequentis dimidia hora secunda. ut. n. ad septem menses hoc in argumento constituendos, Lunaribus dies quinque adijcimus & horas quindecim, ita ad octo constituendos, diem superaddemus hora una minus & triginta minutis: nam tempus hoc singulis adiectum Lunaribus illud est, quo quisque Lunariorum partem facit anni duodecimæ: iuxta cuius rationem menses hinc Hippocrates omnino cæset, atque propterea octimensem adhuc esse dixit die natum ducentesimo quadragésimo, quoniam octauus mensis die ducentesimo quadragésimo quarto hora huius duodecima exacta demum finitur. Et ita mihi suatum est. nam Lalamætiæ medicus eruditissimus putat, menses hoc loco tricenarios Hippocratem respexisse, secundum quos ultimus octauæ mensis est dies hic ducentesimo quadragésimus. Ego non facile
alium

aliam rationem induco, etsi sciam nec incognitos hos menses Græcis, & ipsi aliquando Hippocrati vsurpatos, nam aut in diuerso argumento vsurpat, aut etiam dicit disertè, se vsurpare, vt in lib. 2. de mo. pop. sect. 3. Igitur vt principium septimi est dies cētēsimus octuagesimus tertius, ita principium octauī dies ducentēsimus decimus quartus hora eius dimidia secunda, finisq, die ducētēsimō quadragēsimō tertio & dimidio quarti. Qua ratione & ad reliquos pergendū est. Si .n. septem mē-sibus adiecit Hippocrates, quid nō & reliquis (id etiam contra Lalamantium) pro rata adijciemus? Patet, qui sit octimenstris. De perfectione iam ipsius quæretur. Et cum vitalem non esse, omnes vno re scribere, idem medicus notat: & Hippocrates in lib. de ho. æt. *Octimenstris*, ait, *nullus vnquam vixit*. Cuius rei quæ ratio sit, singuli ex arte sua artifices exponere contendunt, vt ait Fracastorius de Symp. c. xj. Abortiuū nullūq, idē dixit Hippocrates in li. de alim. &c, quod ait Gellius, admodū aduersè, *Est autem & non est octimenstris partus*. Est scilicet, quia natus: non est, quia moriturus, ideoque ac si natus non esset. Quò (reiecta interpretatione de Hermaphrodito) respexisse Pallada volunt Græcum Poëtam disticho, quod Latinè est,

Filia

*Filia grammatici lusum praelusit amoris,
Famina, mas, neutrum nascitur inde genus.*

Peperit scilicet foeminam & matrem, sed octimenstres, adeoque neutrum. Hinc igitur & nostrates abortiuum iudicant, & testamentum propterea nec rumpere docent, ut scripsit praeceptor meus. Ceterum falsum est, omnes aduersus partum hunc stare, quoniam sunt immo qui probant, quod videre apud Censorinum est, apud Picum lib. 3. dispu. adu. astrol. ca. 18. apud Aristotelem probl. 41. sect. x. & sanus locus est, quicquid dubitet Lalamantius, nam Varroni hac in re Aristotelem laudatum auctorem Gellius narrat. Varro etiam huius opinionis assecla nominatur, & Cæcilius, qui scripsit.

Insolentne mulier decimo mense parere?

Pol nono etiam, septimo, atq; octauo.

Et in Aegypto viuere, atque Italia Plinius contestatur. Quare in Italia nec ego vererer perfectum hunc partum existimare, & testamentum ab ipso rumpi: contra quam nostri interpretes tradiderunt: quia regionem intueri deceat semper, ut frequenter, ac discrete notatum in iure est. Immo tentari simpliciter posset, testamentum rumpi, si aliqui partus perfectus prodierit. Hic enim, ad tempus quod attinet, censeri imperfectus nequit, si septi-

septimenstris perfectus est. nam quod aborti-
 tius dicatur, id fit illis, qui octimenstrem re-
 spuunt, & nos quoque cōcedimus, si pro intem-
 pestivè edito, & tempore, propter eas causas,
 quas physici commentantur, incommodo
 capimus: alioqui nec abortus est octimestris,
 nec, qui membris omnibus efformatus vi-
 uusq; in lucem profiluit, appellari abortus
 potest. quod dico ex lib. Non. de v. si. se. At-
 quē ita nullae supersunt interpretum rationes,
 quibus huic partui ius iusti partus negemus.
 etenim quam Socinus credit ceteris fortiorē,
 quia is, aut semenstris censeri debilis debeat,
 conuellit Decius illo cons. 623. In casu occur-
 renti. Et ego debilem interpretor non integrū
 rectius ex c. 12. Deut. & l. 27. §. ult. D. ad leg.
*Aquil. Hoc tantummodo requiritur ut vinus
 ad orbem totus processerit, ad nullū declinans
 monstrum vel prodigium: licet ilico postquam
 in terram cecidit, vel in manibus obstetricis
 decesserit. l. 3. C. de po. her. inst. Quid hanc
 contra laudatam, fancitamq; Sabinianorum
 sententiam Pegasianos rursus excitamus,
 & certamina veterum, sublata renouamus
 cum foetu isto, & per scrupulosas, & calum-
 niarum plenas subtilitates? Nec de octimen-
 stri plura. & ista satis. nisi illud fortē reticendū
 non est, quod Decius scribit, spectare ad eum*
 pro-

probandi onus, qui natum mense dicit, quo vi-
uere partus nō potuit. Tamen non hoc nostrū
argumentum est, qui de octimenstri certo, &
certis alijs disputamus. Et certus octimenstris:
aliq; non vna ratione esse possunt: vt quæstio
vitari queat, si mulieribus standum in eo sit,
de qua & medici, & nostrates tractant. pone-
re scilicet certū principium possumus, si vno
quodam die maritum cum vxore fuisse pon-
mus. Cæterū nostra hæc (vt dixi) quæstio
non est. certū octimenstrem statuimus, quem
& admittimus ad iura perfecti partus: ne (suc-
currit nunc ratio) filium videat momēto Sol
nō heredē patris, aut videat etiam diutissimē
viuentem. æquius quippe est, vel frustra nō-
nunquam impendia fieri, quā denegare ali-
menta ei, qui dominus bonorum aliquo casu
futurus est. l. 1. §. 2. D. de ve. in poss. mitt. & æ-
quius est, hunc partum agnoscere, qui, an vi-
talis sit, disceptatur, & quod viuere aliquando
possit, certum est, quā vt ipso viuente ac
spirante potior in sui patris, alteriūsue propin-
quioris bonis alius habeatur.

Iam ad nonimenstrem. sed de eo vix tria
verba. Is est natus die ducentesimo quadrage-
mo quarto hora decimatertia, aut alio dein-
ceps vsq; ad dimidiam vigesimam tertiam
horam dici ducentesimi septuagesimi quarti.
quam

De noni-
menstri.

septimenstris perfectus est. nam quod abortivius dicatur, id fit illis, qui octimenstrem respiciunt, & nos quoque concedimus, si pro intempestive edito, & tempore, propter eas causas, quas physici commentantur, incommodo capimus: alioqui nec abortus est octimenstris, nec, qui membris omnibus efformatus vivusque in lucem profiliuit, appellari abortus potest. quod dico ex lib. Non. de va. si. se. Atque ita nullae supersunt interpretum rationes, quibus huic partui ius iusti partus negemus. etenim quam Socinus credit ceteris fortiore, quia is, aut semenstris censeretur debilis debeat, conuellit Decius illo cons. 623. In casu occurrenti. Et ego debilem interpretor non integrum rectius ex c. 12. Deut. & 1.27. §. ult. D. ad leg. Aquil. *Hoc tantummodo requiritur ut vinus ad orbem totus processerit, ad nullum declinans monstrum vel prodigium: licet ilico postquam in terram cecidit, vel in manibus obstetricis decesserit.* l. 3. C. de po. her. inst. Quid hanc contra laudatam, fancitamque Sabinianorum sententiam Pegasianos rursus excitamus, & certamina veterum sublata renouamus cum foetu isto, & per scrupulosas, & calumnianum plenas subtilitates? Nec de octimenstri plura. & ista satis. nisi illud forte reticendum non est, quod Decius scribit, spectare ad eum pro-

probandi onus, qui natum mense dicit, quo vi-
uere partus nō potuit. Tamen non hoc nostrū
argumentum est, qui de octimenstri certo, &
certis alijs disputamus. Et certus octimenstris:
aliq; non vna ratione esse possunt: vt quæstio
vitari queat, si mulieribus standum in eo sit,
de qua & medici, & nostrates tractant. pone-
re scilicet certū principium possumus, si vno
quodam die maritum cum vxore fuisse poni-
mus. Cæterū nostra hæc (vt dixi) quæstio
non est. certū octimenstrem statuimus, quem
& admittimus ad iura perfecti partus: ne (suc-
currit nunc ratio) filium videat momēto Sol
nō heredē patris, aut videat etiam diutissimē
viuentem. æquius quippe est, vel frustra nō-
nunquam impendia fieri, quàm denegare ali-
menta ei, qui dominus bonorum aliquo casu
futurus est. l. i. §. 2. D. de ve. in poss. mitt. & æ-
quius est, hunc partum agnoscere, qui, an vi-
talis sit, disceptatur, & quod viuere aliquando
possit, certum est, quàm vt ipso viuentē ac-
spirante potior in sui patris, alteriusue propin-
quioris bonis alius habeatur.

Iam ad nonimenstrem. sed de eo vix tria
verba. Is est natus die ducentesimo quadrage-
mo quarto hora decimatertā, aut alio dein-
ceps vsque ad dimīdiam vigesimam tertiam
horam dici ducentesimi septuagesimi quarti.
quam

De noni-
menstra

Quam latitudinem seruare in superioribus quoque oportet, vbi notata non est, sed tantum principium mensis & finis. Hunc porro nonimensem perfectum, aptumque vitæ esse, omnes aiunt, vno excepto Epigine Bizantio, vt Censorinus obseruat. Quamquam dubitarit aliquis de his etiam, qui decimensem tantum nominant, quosque nos modò appellabimus. Verum non illi partum reprobant infra mensem decimum, sed longissimum, quem putabant, partus terminum exposuerunt.

Decimensis partus est natus die ducentesimo septuagesimoquarto, plena ipsius hora vigesima secunda & dimidia. Id principium nostri decimi mensis, adeoque finis die trecentesimoquarto, hora eius nona præterita. Iustum autem hunc partum esse, nemo ambigit. Et sic, vt quidam aptant, in legibus XII. Tab. *Ut si qua mulier post viri mortem in decem mensibus proximis pareret, qui, quæ ex ea nasceretur, suus, suæ in viri familia heres esset.* Et testatores dicebant, *Si filius, vel filia intra decem mensium spacium post mortem meam editi fuerint heredes sunt.* L. ult. C. de post. her. inst. L. ult. D. de fid. lib. L. Gallus. in princ. de lib. & post. & apud Cic. in Top. sed & apud alios alibi testimonia certissima

firra, quibus partus hic legitimus adpro-
batur. Virg. eclg. 4. Ouid. Fast. 1. Salam.
Sap. 7. Ioseph. in lib. Macc. alios plures. Fa-
ctum verò & hinc traditur, ne in proximis
decem mensibus a morte mariti vxor nu-
beret, quòd tanto tempore vterum gerere
ex defuncto possit: proptereaq; de partu,
cuiusnam sit, valeat dubitari, & istam quæ-
stionē cum alij multi, tum nouissimè ex-
aminauit Alciatus lib. 9. Parerg. c. 12. Et
Corasius ad celebre illud arrestum Tho-
losanum in fine quartæ annotationis. De
tempore liquidò conuenit. Sed illud quæ-
ritur, an a morte viri menses istos numere-
mus, an sit a conceptione ducenda ratio.
Et sanè die mortis quis generat? Vix esse
quisquam videtur, nisi fortè valentem ca-
su oppressum repentino statuamus. Rursus
si a die conceptionis in eundem modum
definimus, cur leges & homines diē mor-
tis appellitant? Equidem de conceptionis
die differendum non putarim, atq; a mor-
te testatoris decimo post, plenoque mense
natum censuerim iustum partum. Quæ
est & communis interpretum definitio, &
eam malè oppugnat Menochius lib. 2. de
arb. cent. 1. cap. 89. num. 44. & seqq. Nec
n. quia Hippocrates a die conceptionis
C. calculum

calculū ducit, & Hippocratis auctoritatē
 nos sequimur; propterea fit, vt exquirere
 hīc de cōceptione debeamus, quoniā et se-
 quimur conceptionē, sed quam & ex legi-
 bus, & ex formulis testatorū in ipso quoq;
 die mortis cōstituamus. Hīc est captio, &
 cauillatio. a conceptione menses numera-
 mus. cōuenimus. Menochius exquirendū
 de die dicit cōceptionis: ego illū duco legi-
 bus definitū, testatoribus dilucidē indica-
 tū. Quāuis autē hęc certissima credam, nō
 tamē volo, probari diuersū nō posse: immo
 .n. leges licet, et testatores ipsi heredē sibi
 nuncupēt eū, qui in decē mensibus ex vxore
 nascetur post mortem suam, si tamē lō-
 gē ante mortē ab vxore abfuit, partū, quē
 ista decimo post mēse edet, nō admittem?
 I. filiū D. de his, qui sui sūt, vel al iur. aliās a
 prēsūptione legis, & testatoris iudicio cur
 discedā? an aegroti nō generant? immo, nisi
 nō leuis morbus sit. graui autē morbo nū-
 diu tenemur? immo nō diu, sed dieb⁹ pau-
 culis: et hos facillē vel supra decē mēses tri-
 buere lex potest, aut quōd paullo etiā post
 a decimo mense natū censuerit iustum, aut
 quōd vxorē in hoc mariti casu & cōfli-
 ctatione tēporis breuissimi velle, possēue ali-
 enis frui amplexibus, indignū existimarit,
 itaq;

itaq; nec crediderit, id vnquā euenturum,
vt post mariti mortem mulier pariat men-
se decimo perfecto; et si credidit, fieri id
immo posse, honesta opinione fauere pu-
dice famę maluerit. ita mihi videtur.

Quid de nato in vndecim mēsis? Prin-
cipium vndecimi nostri mensis est die tre-
centesimo quinto, hora ejus nona pręterita,
finis die trecentesimo trigesimo quarto
hora decimanona & dimidia exactis. An
igitur natus mēse vndecimo legitimus est?
et non esse, ex supradictis videtur. atq; di-
cit Vlpianus in l. 3. §. vlt. D. de su. & leg. *Post
decem menses mortis natus nō admittetur ad
legitimam hereditatem.* sic rogni succes-
sione Leotychidas priuat^o, quod post decē
mēses eū mater ediderat ab absētia viri. vt
Plu. in Alci. & in Ages. scribit, ac Xenophō
l. 3. re. Gręc. sed tamē de vndecimo in prin-
cipio omnes admittunt hoc tēpore nostri,
et Hippocrates sanē scripsit, vndecimen-
sres quoq; nasci, alijq; idē tradūt, quos &
Menochius nominat. Ego verō ex eo iure
xij. tab. quod formulis est institutionū de-
claratū, nō admitterē, neq; ex Vlpiano. nā
intra decē menses nō est, quod fit post de-
cē menses; nec post decē quod cōtingit, id
intra decē est; atq; leges & testatores intra
decem

De vna
decimē
stri.

decem menses amittunt, post decē mēses
 admittendum negat Vlpianus. Malè verò
 illud nostrates statuunt per Nou. 39. quæ
 sub finem vndecimī, aut etiam perfecto
 vndecimo negat eum natum legitimum,
 ut ante finem editus legitimus sit. Quæ .n.
 hæc supinitas, aut securitas, ut illinc a con-
 trario sensu argumententur? Ita, ad ius Iu-
 stinianicum quod attinet, teneo, ne natus
 post decimū legitimus censeatur. Verū
 quia de opere naturæ hīc agitur, quæ legi-
 bus hominū obligata non est, seposito eo,
 quod leges nostræ censeant, de rei veritate
 videamus, si post decem menses legitimus
 partus esse possit. Et Hippocrates, & Ari-
 stoteles, & Varro, & alij voluerunt, atque
 Adrianus causa cognita decreuit, ut Gel-
 lius contestatur. Sed & illustris auctor
 Victor Trincauellius, dum ex facto pro
 vndecimenstri respondet, hæc extulit ep. 5.
*Auctores multi, & illi quidem viri omni ex-
 ceptione maiores, tam antiqui, quam iuniores,
 attestantur huic sententia: nempe repertas esse
 mulieres indubitata probitatis & pudicitia,
 quæ foetum in utero gesserint ad vndecimum
 mensem, & ultra.*

De Vlce-
 rioni.

Sic & post annum admittit Homerus,
 quod idem Gellius recitat, aut anno certè
 affecto

affecto, etsi non confecto. Sic Gracchi no-
 mē, quod mensibus duodecim vtero illum
 gestarit mater, vt Charisius lib. 1. ex Var-
 rone notat. Adeoq; malē Quintilian. qui
 ait, *Cum anno vidua fuisset, enixa est, lis nulla
 est, peccauit.* Quinimmo mēse decimoter-
 tio natū a prætore admissū Romæ, Plinius
 tradit li. 7. c. 5. Et ridicula est Cuiacij arro-
 gantia, qui locū corruptissimū dicit, & se
 in veteribus legere *decē mensibus* tradit. Nā
 in quibus veteribus? in lacera puta quadā
 veteri scheda, quę adglutinata fuerit inuo-
 lucro libri cuiusdā theologi. Ita c. 22. li. 16.
 obs. nec .n. vir maximus Quintiliano cre-
 dit, esse miseræ nimix, aut inanis iactatiæ
 persequi quod quisq; vnquā vel contemp-
 tissimorū hominum dixerit: nec sequi ex
 eo, quod omnes etiam indignas lectione
 schedas excutiat, anilibus quoque fabulis
 posse se operā accōmodare. Nō hęc credit
 Iacobus Cuiacius, qui vbiq; diuersū agit,
 & hīc in altero bellē. Sed Gellius eundem
 Plinij locū recitat, & ita, vt nisi dicimus,
 Gellioq; corruptissimū Plinij exēplar ob-
 tigisse, Cuiacio autem cum vetustius, tum
 emēdatius, Cuiacius sine risu maximo ne-
 queat audiri. Postquā .n. de vndecimenstri,
 & duodecimenstri partu egisset Gellius, se

extra fidem aliquid allaturum ait, & cum Plinij locum adfert. stultissime si de decem mensibus, postquam de undecim. stri, & partu annuo exposuit. Mitte tuum vetustum exemplar, Cuiaci: nam Gellius, qui mox a Plinio vixit, vetustius longè habuit, tenes autem, opinor, illud Timonis, qui, ut est apud Laertium, rogatus, quo pacto quispiam Homeri poemata sine menda consequi posset, antiqua si incidat in exemplaria, ait, non in recens emendata. sed ad nos. Tredecim. stri adde quod ex eodem Auicenna (locus est lib. 3. Fen. 21.) narrat Speronius, etiam mense decimoquarto peperisse mulierē; partui verò prominere dentes coepisse. Cuius auctoritatem non recte Vallesius in medicis quaestionibus eleuat, tanquam non ea sit Auicennae sententia, sed narratio. quoniā ostendit satis se illud credere Auicenna, qui fide dignā mulierem, a qua ipse accepit, appellare nō dubitat. Perhibet & ex alijs parui quatuordecim mensiū testimonium Baldus in l. Gallus. in prin. de li. & post. Et in hoc protecto argumento minus standū esse philosophantiū cogitatis, quis non videt? *Si res haec (ait Trincavellus) Scholastico more sit tractanda, & per argumē.*

ta in utrâq; partem definienda, adeò eius definitio difficilis futura est, ut uix cernam, quem tãdem finem sit habitura. Nam ut multa hinc inde afferri rationes possunt, ita cum illa tantum probabiles, & verisimiles sint, nullamque necessitatem, contineant a què facile solui possunt, ac facile proponuntur. Ait verò in vniuersa hac quæstione explicanda inspicere oportere, si aliqua sit repugnantia, quominus geri vterus ad tantum temporis valeat: & an ex longa obseruatione vnquam fuerit deprehensum, ita aliquando fuisse factum, vel nunquam: idq; sequendum esse, tradit. Nam & Galenus quòd vnũ quẽdam partũ vidit, de ipso amplius nõ dubitauit, etsi antea talẽ existere nõ posse crediderit. Ita ego & in hoc lōgiori concludã. cauendũ tamen ne tempus foetui demus, quod rei cupiã alteri rectius datur. En historia, illustris comitissa, molã cum haberet in vtero, cõcepit, sed ex mola se concepisse dudũ existimabat, itaq; et partũ operiebat ex tẽpore, quo pręgnantẽ se ipsa cẽsuit, et vsq; in mensẽ decimũ sextum, expectauit, qui non erat veræ cõceptionis, nec pariebat: itaq; morbũ non vterũ suspicã patrẽ meũ et alios duos pręstãtissimos medicos accersit. hĩc illorũ senior molam

dicit, alter humorum congeriē, pater & de
 foetu aliquid suspicabatur. Atq; peperit
 mox comitissa, & a partu etiam vnam atq;
 alteram molā eiecit. Finge iā abfuisse ma-
 ritū menses quindecim, partū utiq; illi nō
 dabimus, nā ex ipso mola ventrem vxoris,
 non foetura plenū, pleriq; signa dedisse, sa-
 pientiū adseretur. Immo nec si statim ab
 vndecimo mense istud cōtingat, ego natū
 ex matrimonio iudicabo, si vndecim abfu-
 it maritus menses: quoniā quod est rationi
 ac verisimili magis congruum, illud sequi
 nos decet magis. est autē congruum ma-
 gis molæ adscribere omnia, quæ prægnatē
 mulierem ante vndecim menses ostende-
 bant, quàm foeturæ: siquidem constet, he-
 rare etiam ad annos plures molam posse,
 teste Arist. li. x. de hist. anim. c. 9. foeturam
 tamdiu non posse frequentissimo assensu
 denegetur, verisimile, ordinariūmue certē
 nō est. Adfero aliā speciē. Pleno mense de-
 cimo a mariti obitu parit mulier; mox ite-
 rū diebus quadraginta interiectis. Priorē
 partum utiq; detūcto dabimus, nō poste-
 riorē, qui dimidio ferē duodecimo editus
 mense est, fueritq; superfoetatio. qua de re
 Aristoteles scribit lib. 7. hist. an. c. 4. Vlpia-
 nus in l. cum quidā. §. suū. D. de adq. hered.

Paulus

Paulus in l. 3. vers. sed & Lælius. D. si par.
her. pe. et ego superfœtationē ex alieno cō
cubitu facilius admitto, quia non admitto
facile partū post mensē decimū, & minus
multò hūc annuū. nec id tamen dico, quia
ab his discedā, quę supra videor amplexar.
nā hęc mea sententia est, ne post decimum
a morte natus admittatur, quoniam disertē
hoc vetet lex: natus autem viuo marito e-
tiā vndecimenstris excipiatur, quia de isto
non cauet lex, estq; partus peritis probat.
quib° auscultam°. Fuerit verò differentiæ
ratio vel vt mortuis consulatur, vel quia
istos ante diem mortis suæ generasse veri-
similius sit, adeoq; ipsis decimenstres qui
sunt a die mortis, verē vndecimenstresque
sint. Has regulas esse volo. Cætera in limi-
tationes admitto, quemadmodū dictūq;
ad semenstrē est. Admitto in limitationes,
quia fieri posse contenderim, vt ante sep-
timum, & post decimum partus nascatur,
non tamen verisimile sit. Nam quod nec
possibile Iustinianus adseueret in d. Nou.
39. valere non admodum potest, quoniam
eiusce rei imperator non satis competens
iudex sit. Aut impossibile dixerit iuxta re-
ceptam opinionem scilicet, idue, quod fi-
eri solet: cuius contrarium difficile admo-
dum

dum cum sit, rectè pro impossibili ducitur
 L. ss. D. fam. erci. Et ait in Partitionibus
 Cic. *Quæ perdifficilia sunt perinde habenda
 sæpe sunt, ac si effici non possint.* Et in propo-
 sito argumenti nostri Trincauellius, *Quæ
 rarò solent fieri, à multis creduntur nunquam
 fuisse facta, vel etiam fieri nunquam potuisse,
 cum ea neque ipsi nouerint, nec alij multi, qui-
 buscum hi versati sunt.* Scribit nec horum,
 quæ rarissimè fiant, rationem multam ab
 artificibus haberi: quod & nos habemus
 in L. nam ad ea D. de legi. Interim verò si
 eorū aliquis contigisse dicatur quòd pos-
 sibilis auctoritate probatorum auctorum
 ostensus est, cur, qui dicit, admitti ad pro-
 bandum non debeat, rationis non est. Hec
 est inter ordinarios & extraordinarios par-
 tus differentia, quòd illi probati iusti sunt,
 nisi iniusti probentur: hi iniusti censebun-
 tur donec iusti fuerint approbati. Et maxi-
 ma in foeturis tardioribus probatio fuerit,
 si edictum de ven. insp. tenuerit mulier, &
 S. C. Plancianum. In præcocioribus, quā-
 do nec nobis ille mos est, qui Hæbreis fu-
 isse dicitur Deut. 22. nec ille, quem tene-
 ri a barbaris quibusdam Lusitani notarūt,
 & Bembus recenset in hist. Ven. aut alius
 similis, petenda probatio aliunde est.

Vtrum

*Vtrum possit princeps de regno suo, suo-
rumq; subditorum rebus pro ar-
bitratu statuere.*

Disputatio II.

Artinus Bulgarusq; quaesti-
onem disputarunt, Si lex su-
pra regem, an supra legem
Rex esset: et Martinus pri-
orem, Bulgarus alteram
partem defensusit. Tulit verò hic e-
quum, protulit ille æquum, vt iactitatum
mox est, quum disceptationis arbiter
Barbarussa imperator Bulgaro præmium
concessisset. Quamquam adulationis no-
tam in eo præmio fuisse volunt, quod e-
quus candidus, et pileus ruber fuerit: cõ-
trâ Martinum laudatum sancta iuris pru-
dentia tradunt, quòd potestatem ei legis
vnius condendæ imperator tribuerit. Ex
ea verò disputatione stat proculdubio &
nostra. Nam si supra legem rex est,
qui ista facere non potest, de quibus que-
ritur? Videamus. Caiam mitto, Nero-
nem, Caracallam, Carinum imperatores
Romanos, mitto Seleucum & Alexandrũ,
qui illã sibi potestatem vindicarunt, omniaq;
sibi

sibi, & in omnes, & in omnium hominum bona licere adseuerarunt: leges dare se, non accipere dixerunt: vnā esse legem omnibus communem voluerunt, credere æquum semper, quod a rege præscribitur; iustumq; quod potentiori vtile; immo iustissimum quod placet & expedit principi, quòdque in impotentiores armatorum vis agit. Suetonius, Dio, Spartianus, Appianus, Vopiscus, Plutarch^o, Plato, Aristoteles, alij cōmemorant. Non ego illos principes nomino, qui vel nomine isto sunt illaudati, cum tamen, quæ dixerunt ipsi palam, feceruntq; , cautiùs alijs tractata labē nullam asperferint. Et si regeri aduersus illorum auctoritatem potest, quod talem tutati sint facultatem, quia factis suis iustitiæ colorem quærere voluerunt: alijs certè illud idem adseuerantibus, nec tamen asserta vtentibus potestate, obijci tale quippiam nequit. Atque istorum Iulianus vnus est, qui ita apud Ammianum loquitur lib. 23. *Polliceor absque omni prerogatiua principum, qui quod dixerint, vel censuerint, pro potestate auctoritatis iustum esse existimant. &c.* Et alter apud Heliodorum lib. 1. *Ætiop. Si imperij lege vtendum fuisset, prorsus mihi velle suffecisset.* Silco cum illis

illis principib⁹ & ipsos Papas Romanos,
quorum clausula est *De plenitudine potesta-*
tis vt Alciatus tradit in L. 2. C. de ius voc.
et reg. 3. præf. 8. et plenitudinem tempe-
statis alicubi nominat Baldus. Non quæ-
ro si certis successionis legibus, aut electi-
onis conuentionibus quid hîc constitutū
existat: nam quæstiones hæ facti essent.
De imperio vi belli parto nec (vt puto) at-
tinet dicere, quia certum sit, & vt scribit
in septimo pædiæ Xenophon, lex inter
omnes homines perpetua, cuncta bello
capta & pecunias, & corpora eorum esse,
qui cæperunt. Eandem & Thucidides li-
bro tertio communem omnium legem
vocat, et res est exploratissima iure nostro,
auctoribus omnibus. Et durat fortè hæc
victorum potestas etiam post quàm furor
ipse armorum defederit: nam si sine facto
nostro quod nostrum est nobis non perit,
quî ius victoris peribit, si nihil faciat iste,
cur pereat? Si quid facit, facti ea est quæ-
stio, quæ ad nos non pertinet. Romani de-
cimis contenti cætera remittere plerunq;
consueuerunt, vt Appianus scribit lib. 2.
de be. ciu. alij aliter agebant, aguntq; pro-
libitu. Sepono & a nostra disputatione
barbaros, quibus (vt notat Liuius lib. 37.)
pro

pro legibus semper dominorum imperia fuerunt, quos tamen regis etiam nomine Aristoteles dignatur lib. 3. Politic. ubi Spartanorum tantum reges a superiorum censu videtur eximere, subq; legibus facere: et Diodorus Siculus lib. 2. Aegyptijs regibus hoc tribuit, ut ipsi primum vitam legum institutis regerent, cæteris autem aliarum gentium fuisse pro lege voluntatē ait. Nihil de huiusmodi institutis. nihil differo quid ex Philosophia instituendum sit. Hæc mittimus omnia, & vnum institutum inueniatur principē, qui iure Romano exercere suam potestatem debet. De eo autem sic disputando agemus, ut licere ipsi quod positum in quæstione est, statuere videamur. Atque initium mihi facio a L. princeps. D. de legi. cui concinit S. pe in Auth. de consul. et ea Plinij in Panegyrico Traiano dicto, *Te legibus subiecisti: legibus Caesar, quas nemo principi scripsit. et mox Quod ego nunc primum audio, nunc primum dico, Non est princeps super leges, sed leges supra principem.* Fuerit Traianus scilicet qualis Iulianus, qualis auctor L. digna vox. quales alij quidam extiterunt, qui professi sunt (nam re ipsa non fecerunt) subiectos se legibus esse, quibus se subiectos non senti-

sentiebant. Concinit & quòd nihil, vt scribit libro primo Eutropius, huic imperij potestati, de qua agimus, dici similis potest, quàm dictatura antiqua. Hoc videlicet nomine Cæsar, &, si Floro credimus dicenti libro quarto historiarum, Augustus principatum obtinuerit. Dictaturam verò nihil a regno differre scribit Appian^o lib. 2. de be. ci. Et libro primo regnum negatiuum appellauit Syllæ dictatoris, quòd solo nomine Regis abstineret. Sed dictaturam immo dominatione legitima potentior, & maiorem regia potestate, Dionysius libro quinto, & Polybius libro tertio contestantur, cum tamen id sit, vt ait apud Sallustium de bello Iugurthino tribunus nescio quis, regem esse, impunè quælibet facere. Et de vi dictatoria apertè Cæsar apud Suetonium, *Sylla litteras nesciit, qui dictaturam deposuit. Mecum homines consideratiùs loqui debent, ac pro legibus habere, qua dico.* Et sunt ista de his dictatoribus, qui optima lege dari dicebantur, a quibusque nulla (sicut nec ab imperatoribus) fuerat prouocatio. vt legitur in Leg. secunda. D. de origin. Iu. & ibi Franciscus Balduinus exponit. Nec verò

verò dubitari potest a quoquam, qui historias vllas attigerit, quin ab imperatoribus nulla prouocatio esset, & ostendit satis vnus Appiani ex libro tertio de bellis ciuilibus locus, vbi summam imperatorum in milites potestatem, & absq; eo, quod ipsis redderent rationem vllam, fuisse legimus. Atq; quod de militibus illic scribitur, vtique verum & de reliquis postea fuit, quando omnium imperatores extiterunt. An igitur, cum hæc ita se habeant, de legibus caducarijs accipietur L. Princeps? Accipit Cuiacius lib. 15. obs. c. 30. sed eius commenti rationem ibi refutauimus, vbi tale nihil ex inscriptionibus duci debere docuimus, quale Cuiacius ducit. Aliæ aliorum solidiores videri responsiones possunt, eaq; præcipuè, quæ petitur ex L. digna vox. C. de legi. L. ex imperfecto. C. de testa. L. ex imperfecto. 23. de leg. 3. Ceterum neque hæc solutio satis valida est: nam sit e dignitate, e verecundia, proprium imperij legibus viuere, quod in his locis dicitur: nos tamen, qui quærimus quod licet, & fieri potest, ista nulla modo tangunt. Latius siquidem hoc patet, quàm verecundia, dignitasque. L. semper in coniunctionibus. L. non omne
de

de reg. iu. Malè itaq; in hanc formam. *Non potest princeps in eo in quo potestatis habena arctiores, Ergo nec in eo poterit, in quo sunt laxiores.* Facit autem ad rem l. solent. §. i. D. de off. procons. l. qui iurisdictione. de iurisd. iuncta l. in priuatis. de iudi. aliaq; in iure: vbi potestati datur, quod est honestati, debitoue denegatum. Et est apud omnes artifices res notissima. Narrem quod de sepulcro Valeriorum ad rem scribit Plutarchus in fine vitæ Poplicolæ? quod lib. 2. c. 9. de Duronio quodam habet Maximus? Similia? Sic Baldus noster in L. & in legatis. C. ad leg. Falc. tradit, ex honestate non debere principem Falcidiam capere, at posse tamen. Et in §. ult. C. de cad. toll. imperator, *Nec Augustum privilegium exercemus &c.* Multa possunt (de potestate est nostra quæstio) fieri, quæ aliquo honestatis, decoriue respectu non fiunt. Sic leges componendæ, vt verè solutus sit legibus princeps, adeòq; liberam potestatem obtineat. In quod addo §. ult. iust. qui. mo. te inf. ne scilicet arripiatur cum ieiuna interpretum traditione occasio reclamandi ex verbo *videtur*. quod est in d. l. 23. de leg. 3. nam aiunt in eo §. Severus & Antoninus, legibus se esse solutos

lutos. Legibus est solutus princeps, ipse tamen se solutum non patitur *ex honestate* repeto in conclusione verbum hoc, quia repetita creduntur, quæ posita in præfationibus sunt. Titia. §. i. D. de ve. oblig. Et non mihi regula obijciatur, quòd nec fieri possit, quòd honestè, quod sine rubore non potest, l. filias. de her. inst. l. x. §. pe. man. l. 3. in. fi. de vsur. l. nepos. de ver. si. nam & respondimus, & dicimus etiam nec faciendum ilicò quod fiat honestè. l. 12. §. pe. de adm. tu. nec. n. omne, quod honestum est, est iustum. l. bona fides. depo. et Cicero in Læl *quod qui recusarent, quamvis honestè id facerent, ius tamen amicitia deferere arguerentur*. Distincta hæc sunt, potestas, honestas, debitum. nec statum disputationis, qui de potestate est, tenemus, si ad alia diuagamur. Sunt quædam illaudata, & de iure cōcedebantur; quædam æqua admodum, & iure tamen vetita: quod ex disputatione Sex. Cecilij I. C. cum Fauorino Philosopho colligere licet Gell. lib. vlt. c. i. et nos scimus improbam tutionem tempus esse in Auth. vt eccl. Ro. et tamen esse tutionem non vno casu. Multa adferri possunt. Præterea est regula illa accipienda,

si non sit medium inter honestum & inhonestum : vt quicquid illud non sit, istud sit, tum rectè statuitur, quod honestè nequit, ipsum nec esse posse. leges enim turpia non admittunt. Et ita loquuntur omnes species, quibus ea adijcitur regula. verùm si protinus quid inhonestum non est : cur regulam admittemus ? non id patitur l. non omne. et quod ibi congestum ab interpretibus est. Medium autem est inter illa duo. l. munus. 204. de ve. sig. Et medium est in proposito quæstionis nostræ, quia in eodem genere solet princeps aliquid facere : & omnino faceret nihil, si in genere turpium versaremur. Illud mox ostendam. nunc satisfactum responsioni sit, quæ a l. digna vox. & cognatis adferebatur. Respondent verò & aliter : vt procedat l. princeps. ad solennitates quod attinet. solennitatibus principem solum concedunt. arg. l. ex imperfecto. C. & ita Coras lib. 2. Misc. c. vlt. At distinctionem hanc nimis refutant generalia aliarum legum verba. at nec eam probat d. l. ex imperfecto. quis. n. ita colligat ? *In l. ex imperfecto. dicitur princeps solennitatibus solutus. his igitur solennitatibus solum solutus est.*

idem casus habetur in d. L. ex imperfecto
 & ratio in verecundiam reijcitur. Addu-
 cam & aliud mox. Tertia responsio esse
 potest: ut quæ iuris ciuilibis sunt, ea tolli
 per principem valeant, non quæ iuris gen-
 tium, sicut est dominium. §. sed natura-
 lia. Inst. de iu. na. Verum obijciuntur a
 me istius illa verba, *quæ per æquè seruantur*
&c. Ius autem dominij nec idem, nec per-
 æquè apud omnes. Herod. lib. 4. Stra. lib.
 xi. Arist. lib. 2. Polit. Tacit. de mo. Ger.
 Cæs. lib. 4. & 6. bc. Gal. alij. Quid quoq;
 si tollit rei vindicationem, quæ quid est iu-
 ris ciuilibis ad rem suam recuperandam, nū
 & rerum dominia non tollit? & pignus
 tollit, qui pignoris denegat persecutionē.
 L. 27. de noxal. Tandem an concedetur
 iure ciuili quæsitum dominium tolli a
 principe posse? aiunt alij, & probat Deci-
 us conf. 209. in casu. 269. consultus. 390.
 quoniam. 519. Visis. 557. Accuratè. Et
 est Dominium tamen iuris gentium, ut
 ut modis iuris ciuilibis quæsitum propo-
 natur. Bal. & Ias. in L. omnes. C. si
 con. ius, vel vtilit. public. & ego omnem
 seruitutem iuris gentium esse dixi lib. 1.
 Lect. licet rationes quædam sint, qui-
 bus a iure ciuili introducitur. Et alij alia
 dicunt

dicunt in L. 1. de ad. re. dom. in L. 3. de testa. in L. ex hoc iure. de iu. & iu. in L. rescripta. C. de prec. imp. off. Sic & quod est iuris gentium dominium tollit. L. 2. C. de præc. imp. off. Nunc ostendo quod pollicebar : solere scilicet principē in isto genere aliquid aliquando facere. et ostendo. ex eo quod potest tollere moratorium, itaque ius tollit alienum, & quidem gentium. L. vt vim. de iu. & iu. exceptio ista est iuris gentium. L. iuris gentium. in princ. de pact. Scio, quæ multare geri possunt. Modici damni rem in d. L. secunda. Non tolli ius per eam representationem: sicut contra nec auferitur quod differtur. Ibi de iure tollendo non de dominio rerum dici. Non dici quod sine causa. Distinguere oportere inter ordinariam & absolutam potestatem. Noui, hæc & alia obijci posse. At sic ad singula. Si potest quæ sunt modici detrimenti, etiam & quæ sunt magni potest. Nam hæc non variantur mensura. L. ult. D. de fu. instr. Et si hodie modicum, & cras modicum, & perendie modicum, certè multa modica (vt dicitur) facient vnum grande satis. Principijs obsta. Inquiebat Poeta aliquis. Ra-

dicem amputato, aut succrescent arbo-
res. L. ult. C. de nupt. §. & hæc vale-
re. in Auth. de non alien. Facit l. si i-
dem. D. de iurisd. vt enim ibi si cum e-
odem pluribus actionibus idem agat,
quarum singularum quantitas intra iu-
risdictionem iudicantis sit, coaceruatio
verò omnium excedat modum iurisdic-
tionis eius, id facere posse dicitur. ita
hic plura modica (& vt verè plura sint,
finge diuersis penitus temporibus singu-
la capi) quid pariter non poterit prin-
ceps, si vnum potest? Fuit Pomponij
consilium, quod est in l. si ex toto. D. de
leg. 1. & Vlpiani in l. fideicommissa. §. si
rem. de leg. 3. vt si quid vel minimum
datur, ex quo ratio ad alia maiora du-
ci possit, ratio non sit, maiora velle ne-
gare. Ad secundum respondetur, rei
veritatem non ita se habere, reposita
præsenti obligatione, sublata, quæ in
diem fuerat. §. omnis Inst. de ve. oblig.
habere. n. is non dicitur, cui aliquid mi-
nuitur ex iure, quod habuit. l. stipulatio.
38. §. 1. de ver. oblig. Et plus dicitur e-
tiam tempore. §. si quis agens. Inst. de
act. vt, quod differtur, certum sit, ex par-
te auferri, Noto & illud, quod in d. l. 2,
non

non negantur principi ea, quæ magni incommodi sunt : sed dicitur, ista ab eo peti non posse : & non posse sine graui dispendio fieri : non dicitur, fieri non posse : videturque contrarium significari, quia frustra tot adiecta verba, si simpliciter non posset. Huc adfer l. 2. de nat. rest. l. 2. §. si quis a principe. & §. meritò. D. ne quid in lo. pu. Ad tertium breuiter ex l. rei appellatione. de ve. sig. & §. ult. de iu. na. ge. & ci. iuncto quod sub rerum tractatione est & de dominio tractatus. Et si ius potest, quid non etiam dominium ? nam quid aliud, quàm ius, dominium est ? Ad quartum etiam breuiter. intelligi sine causa legem debere, vbi nihil de causa dicitur, & cum causa inferiores a principe etiam possunt. Ad vltimum. de ordinaria accipi legem oportere : quoniam aut falsa ea est definitio : aut ex absoluta potest omnia. hæc enim aliud nihil esse videtur, quàm quod velis idem & possis. Sed cur disputationem cogimus ad ordinariam potestatem ? mihi satis si vel de absoluta euincam, quam & principi nostro competere adseueramus. Ista porro L. secunda tollit, quod de solenni-

lennitate dicebatur. Nunc ad alia progrediamur. Dicimus, subditos vsum, possessionemue rerum habere solum, at principes rerum dominos esse. Itaque suum auferre, deque suo disponere, si quid auferunt, aut de re aliqua quicquam disponunt. Propositio est ex l. depræcatio. D. de leg. Rho. de iac. *Ego quidem mundi Dominus*, &c. ait Imperator. Non intelligit de orbe vniuerso; vt nostrates ineptè accipiunt, sed de orbe suo, orbe Romano loquitur. l. vlt. C. de testam. l. pe. C. de fi. instr. l. 8. C. de test. l. 1. C. de eun. l. 2. C. de inc. nu. l. vlt. C. de inf. exp. & in princip. tit. C. de ca. to. & l. 17. D. de sta. ho. Sic & Theodosius accipiatur Ammiani lib. 29. dum ait, Comes Valentiniani sum orbis terrarum domini: aut etiam & hic insanierit vt Constantius, qui orbis totius dominum se appellabat, eodem Ammiano auctore lib. 15. & vt illi Romani, qui a Misijs rogati, se Romanos esse, responderunt, gentium dominos. Quod legitur Flori libro quarto. Princeps Dominus est sui orbis: rerum vsus est subditorum. Id, quod Masanissæ testimonio confirmatur, qui regni sui suum esse vsum, dominum

nium penes Romanos residere, ingenuè
& palam contestatur Liuij lib. 45. quem-
admodum scilicet theatrum cum com-
mune sit, aut principis, rectè tamen dici
ad vsum potest ejus esse eum locum, quem
quisq; occuparit. Et ea Masanissæ conte-
statio distinctionem hîc vulgatam de do-
minio vniuersi, & dominio rerum singu-
larum conuellit: nam subditi nec singula-
rum domini sunt; nisi sint vtiliter tantum
domini. quod vtile dominium benè tolle-
re princeps potest: vt est a Decio traditum
in d. conf. 269. et facit quod de rebus
nec mancipi notat Baldu. in comment. ad
leg. xij. Tabul. Videamus, si huc adferri
& illud potest, quod dicitur, idem ferè ius
principibus in subditos esse, quod domi-
norum in seruos est. id ex Bal. & Saly. re-
ferunt Vitebergenses Inst. de his, qui sui
sunt, &c. Serui autem quid in suis peculijs
præter administrationem habent? Ergo
nec subditi in rebus suis (dicimus suas vel
quod ita ferat princeps, vel ipsorum inui-
cem respectu, vel quo alio intellectu) ha-
bebunt quicquam vltra vsum, atque pos-
sessionem respectu principum. Eum ve-
rò vsum, & possessionem an non potest pro-
hibitu dominus auferre? Insto. Maior est
potestas

potestas principis in subditos, quàm patris in filios l. ult. C. de consul. sed in bona filij potest omnia pater. l. placet. 79. D. de adq. her. l. acquiritur. x. D. de adq. re dom. igitur & in bonis subditorum potest princeps. Attende, quod si potest in personam filij princeps plusquam pater, proculdubio & in rebus plus poterit. item attende, quod non est commissum a patre, ut sibi filius a principe subtrahatur, sed pro commodo subtrahitur principis. quod scilicet non supra priuatum modò, sed etiam supra publicum esse debet, ut Pennensis tradit, & recitat Chassaneus in catal. glor. mu. par. s. conf. 35. sic et quia utile principi sit, volo ei licere auferre res alienas. nec (opinor) status questionis causam hanc pro causa habet; quia si utilitas principis est causa, profectò nihil sine causa faciet princeps, aut furiosus fuerit. An ea est causa digna, quã narrat imperator in d. l. ult? Mihi non videtur, qua iura ciuilia, naturaliaque, quæ patriæ potestatis sunt, tollerentur. Consul certè, regia potestas, esse potuit, cui pater erat. Quod ad ius publicum attinet, non sequitur ius potestatis. l. 14. D. ad Treb. Non igitur probandum hoc patriciatus priuilegium: qui dignitas quæ sit, Zosimus exponit

exponit lib. 2. Procopius lib. 2. de be.
 Vand. & bellè Iornandes de orig. Ge. mu-
 lierem quoque factam patriciam recenset.
 Non probo. non moueor, quod immo ex-
 empla sint, quibus & ad ius publicum ex-
 tendisse se aliquando potestatem patriam
 rescuiimus. vt de C. Flaminio habet Ci-
 cero lib. 2. de iuuent. & de Q. Seruilio Li-
 uius lib. 4. & si qui alij de alijs : quoniā le-
 ge iudicamus, non exemplis. Itaq; nec fe-
 rendus Iustinianus, qui patriam potesta-
 tem consulatu, episcopatu, alijs dignita-
 tibus soluit. auth. sed episcopalis. C. de e-
 pis. & cler. Non est ferendus quasi iusta ex-
 caussa id fecerit: adeoq; lex eius retinen-
 da, quia sic voluit, sic potuit ius subdito-
 rum interuvertere. Succedit aliud argu-
 mentum. Si pars potest aliquid facere,
 totum potest magis, pars verò quisque
 est populi. populus est totum, cuius in
 omnibus & per omnia vicem princeps
 tenet. at quisque potest dominium rei
 suæ abs se tollere. Ergo & totum potest.
 Ergo populus. ergo princeps. & princeps
 magis, quia ius eius maius quàm populi.
 .3. D. de off. præ. Ecce tibi, populus sta-
 uit, vt ab vnoquoq; aliquid detur : non
 à caussa, cur detur, sed sic populus
 vniuer-

vniuersus decernit. An id fieri nequit? Ac si singuli possunt de ea parte disponere, quam hîc conferunt, quid vniuersi non valerent? Do etiam aliquem repugnare. neque hoc enim quidquam est. nam trita regula, vt quod sit per maiorem partem, id ratum sit, ac si ab omnibus factum foret. Sic itaque. quod vniuersi possant, id potest & princeps. Sed vniuersi possunt res singulorum sine caussa tollere. ergo & princeps. Dices, quod nec vniuersi possunt vnus alicuius sine caussa rem tollere: & argumentum nostrum huc non pertingere, sed eò vsq; tantum, vt singulorum omnium possint. Bellè. An igitur & princeps potest omnibus aliquid auferre, non tamen vni? At potest etiam vni: nam si tenet omnium personam, certè tenet & istius vnus. Itaque dum tollit huic Princeps, perinde est, ac si sibi tolleretur ipsi. item si omnibus potest tollere, tollet omnibus: sed dum vni latum vult, restituet cæteris ilico. Propono iam & aliud argumentum. Lex & princeps æquiparantur. l. nam & ipsum. D. de iu. & iu. Cic. lib. 3. de legi. Sed lex stat sine ratione. l. non omnium. de legi. & plures volunt magni interpretes, vt per Cott. in Memor. in vers.

Ratio

Ratio dicitur, quibus Baldum rursus adiungo in prin. C. de ca. to. & Bell. lib. 3. supp. c. 3. Ergo & factum principis stabit. Et adprobo istam rationem ex eo, quod ubi supra agentem nihil est, ibi facti ratio sola est illius voluntas. sed supra principem nihil est. meritò igitur ratio facti principalis non quæritur. In supremo principe (ait Dec. conf. 393. consului. et conf. 588. Viso. idq; ex alijs) voluntas pro causa habetur, & ratione : ideoq; principem posse, quicquid velit, & ius suum cuilibet auferre. et eam potestatem regiam plenissimam definit Aristoteles lib. 3. Polit. per quam rex omnia ex voluntate sua gubernat. et de iusto rege loquitur. Sed iam aliquid videamus quod de principatu alienando sit. Et id quidem fieri a principe posse, primum historiæ docent. Nam Attalus Asiam, Nicomedes Bithyniam, Appio Lybiam, Polemo Pontum, Coctius Alpes testamento (titulo æquiori, quàm belli, ut in proposito ait Flor. lib. 2. hist.) populo Romano reliquit. Liu. li. 58. 59. 93. Suet. in Nero. Tacit. lib. 14. Amm. lib. 22. Herodia. li. 4. Eutr. li. 4. & 6. Appia. li. 1. & 5. de be. ciu. Iusti. lib. 36. & lib. 39. Post historias sequetur ratio, quod non est principi dene-gandum

gandum, quod priuatis conceditur. §. pe.
in Auth. vt nō fiant pign. l. vlt. C. de cōsul.
Maiora immo sunt danda principi, si iu-
stum est, quod potestate est æquale, hoc
est pro vniuscuiusq; dignitate. l. 14. §. S. de
relig. & apud Laert. ex Aristotele legitur,
& Galenus dicit lib. 4. de articul. sed priua-
ti de suis disponunt pro libitu. l. in re man-
data. C. mand. Ergo & princeps de suo
regno disponet. Conclusio sequitur de
regno, quia in reliquis non est rex, sed A-
drianus puta, & vir priuatus de suo dispo-
net patrimonio. Secunda est ratio ex §. sed
quod principi. Inst. de iu. nat. l. 2. §. 8. D.
de orig. iu. Transtulit populus in principē
a se & supra se omnem potestatem, & im-
perium. Qui omne dicit, num quidquam
excludit? Poterit ergo (inquies) & truci-
dare princeps passim quos volet? Non
poterit, inquam ego: quia omnem suam
potestatem transtulit populus: & hoc non
est populi, aut cuiusquam potestatis: nam
dominus mēbrorum suorum nemo, vt no-
taui lib. 1. Lect. At illud (subdes) poterit,
ciues vendere, & seruos facere: nā vendere
se quisq; potest. Respondeo, quod ista vē-
ditio non fit sine causa, vt doctores do-
cent: & cum causa posse illud etiam face-

re principem: potest .n. obsides dare, qui a captiuis vix differunt. l. diuus. & seq. D. de iu. fis. Dico illam potestatem vendendi ciues datam principi non esse: quoniam dedit populus, hoc est ciuitas Romana: dederunt ciuitates in se istam principi potestatem. sed hæc non esset in se, id est in ciuitatem, quoniam seruorum ciuitas non est. *Seruorum ciuitas*, prouerbium de re impossibili dictum. Omnis data potestas, sed in ciuitatem, sed ea, quæ ciuitate manente competat. Instabis, quod per vnus venditionem non perit ciuitas. At si vel vnum vendere liceret, non esset causa, cur aliorum denegaretur, & omnium. Indicaui hanc rationem supra. At etiam ea potestas in ciuitatem est, & in ciues. venditio autem in ciuem non esset, sicut nec in ciuitatem. Postrema ratio desumatur inde, quod belli totius arbiter cum sit princeps, ut erat populus olim, sequitur omnino quod ipse possit istam alienationem facere, qui potest id facere, per quod ad alienationem perueniatur. Potuisse verò illud populum, & historie contestantur, dicitq; Appianus disertè lib. 3. de be. ci. & certum videri debet, nam prorsus Democraticus fuit reip. Ro. status, ut contra Polybium & Cicero-

nem

nem ex hac belli gerendi potestate, creatorum magistratu, & ferendarum legum Ioannes Bodinus in sua methodo disputat. Quid? Non hic rectè? & mixtus immo status fuit? cum quòd aptatus sic erat, ut monarchicus esse posset creato dictatore; & in eo creando foret aristocraticus, quia iussu senatus creabatur: tum etiam quia triplex omnino forma, & in illa triplici potestate, semper eminebat: siquidem non populus rogabatur nisi auctore senatu, neque hic, nisi iussu consulis conuocabatur, nisiq; eo consulente & referente quicquam deliberabatur. quod Polybius diuine explicauit, & Cæsar ostendit lib. 1. de be. ci. & notum est. Itaq; democraticus esse non potuit, si nihil per se populus poterat. Id mihi verum videtur. ceterum cum consulis auctoritas, senatusq; & ipsa tota in principem concesserit, non tantum a populi potestate disputo, sed & a consulis & senatus. Atq; hæc vniuersa nostra est contra veritatem disputatio. non enim aut ex castis fontibus philosophiæ, quod notat Tassus, aut ex ipsis iuris prudentiæ riuis ea est, sed de scholis sophistarum desumpta. Hallucinati sunt theologi, adulati sunt iurisperiti, qui omnia principibus licere adseue-

adseuerarunt, summamq; eorum, & liberam esse potestatem dixerunt: vt Alciatus scribit in l. censere. D. de ver. sig. & clamat Carolus Molinaeus aduersus Decium, & illa ipsius consilia, quæ signauimus. Ceterum & pro veritate stare nostra hæc omnia videbantur, cum leuia sint, & talia tamen, qualibus nec excogitari meliora possunt, nec sanè sunt hæctenus excogitata: firmitas autem contrariæ partis et illinc apparet liquidò, quòd infirmissima altera ostendatur. Ast absoluo, quod institui. et dicere superest, non oportuisse hanc potestatem deferre, si nolimus ferre. Omnium legum iniquissimam, dissimillimamq; legis hanc esse, qua tantum largiebamur imperium, vociferandum ante factum fuit Cicero, qui in Rullum vociferaris. inculcandum in tempore, Publi, erat tuum illud, quod est Gell. lib. 17. c. 14. *Cui plus licet quàm par est, plus vult quàm licet.* Et illud olim tenendum, quod nimia licentia (vt scribit in Aureliano Vopiscus) principes improbos facit. seruitutem, libertatemq; infinitam, nullisque cancellis circumscriptam summum esse malum de Platonis epistola 0. Et aua discere ante istud tēpus debuimus. Nunc serò cum Phrygibus sapimus, Ferē-

us dominatus est, quem dedimus; sit etiam molestus dominus, & quod velit, id etiam possit, & contra. nam ipsi nos miseros fecimus, qui vel a inimico securi, ut eodem loco est apud Vopiscum, cognoscere valebamus, in uno anulo bonos omnes principes perscribi ac depingi posse. Et si hic queratur, cur istam non exercent potestatem principes, si habent. Dico, quod qui habent, non abstinent. item quod arcanis adhibitis exercent, ut exercent tutius, nec negare nos decet, quod non videmus, aut credere, quod non fiat: nam vident, & agnoscunt prudentiores. Rursus, eam non exercent multi, qui sapientibus auscultant dicentibus, boni moderatoris esse restringere potestatem: quod scribitur Amm. lib. 29. Dedimus et nos, ex honestate istud non esse. frango igitur hoc honestatis a potestate cohibeantur. Cohibentur illo, quod infelices videri sibi possent (ut voluit apud eundem Ammianum Cicero lib. 26.) si potestatem tantam usurparent. Reformidant animi laniatus, ictusque, quibus dilacerantur, qui eam licentiam exercent: Tacito auctore lib. 6. Itaque Deus prospexerit nobis, qui in perniciem nostram cucurrimus. Principem patrem esse oportere

tere credunt Xenophonti libro octavo
pædiæ docenti, & alijs, & I. C. in l.
ult. l). de int. & releg. Atque ut ego di-
uersam sententiam ab ea, quam nos
hic propugnauimus, verissimam putem:
non tamen, quod hodie plerique vel de
face homilli factitant, latrantque, princi-
pes volo eò demittere, ut rationem actio-
num suarum reddere semper debeant, quia
neque principis hoc est, neque præsens
tempus iniquissimum eiusmodi regēdi ra-
tionem ferret. quid .n. (ut hoc dicam) si
reddere rationem deberent principes ac-
ceptæ & expensæ pecuniæ? quantum
in exploratoribus, quantum in fouen-
dis alibi partibus, quantum in oculis
reliquis apparatibus insumere debent,
quæ, nisi omnibus clam pertractentur,
nihil sunt.

*Sieodemtestamento ab eodem herede e-
adem summa eidem bis fuerit legata.*

Disput. III.

Disputant de re ista interpretes in l.
planè. 34. §. i. D. de leg. i. & ego

pro altera sententia hîc disputabo, quæ
 deserta ferè videtur, cum tamen habeat ra-
 tiones non contemnendas, vt ego quidem
 existimo, qui illas confeci: Et prima qui-
 dem hæc est. si in diuersis scripturis hoc
 factum est, vt eadem summa eidem bis ab
 eodem legata sit, bis deberetur, vt omnes
 volunt. Ergo idem dicitur etiam si in ea-
 dem scriptura legata sit. nam scrupulosa
 distinctio &c. l. Nescennius 33. & seq. de
 excus. tu. l. 16. de vulg. et Decius cons.
 515. in casu docet non distinguendum,
 siue in eodem testamento, siue in alio
 masculorum mentio fiat, quoad id, vt fili-
 orum nomen vna in parte positum de mas-
 culis tantum accipiatur. Secundo, si dixis-
 set, Centum & centum lego: proculdubio
 ducenta deberentur. ergo & cum ita dix-
 it, Centum centum lego: arg. l. triplici. D.
 de ve. sign. Quid? Non solum, inquires,
 datum volumus eadem scriptura, sed vt sit
 locis etiam distinctis datum. At quæ ra-
 tio, vt distinctio locorum impediatur sum-
 mæ duplicationem? Obliuio? At maior
 obliuionis ratio in diuersis scripturis: in
 quibus tamen non impeditur duplicatio.
 Tertium argumentum. Non multiplicatur
 legatum speciei, quia non potest. d. l.
 planè.

planè. Ergo multiplicatur legatum quâti-
tatis, quod potest multiplicari. Et ex ea-
dem lege rursus. Tunc sæpius præstanda
summa est, si evidentissimis probationibus
ostendatur, testatorem multiplicasse lega-
tum voluisse. Sed illud ostensum est hoc
ipso, quod contrarium non ostenditur. Er-
go summa sæpius præstanda est. Minorẽ
probamus ex Ioannis auctoritate, qui
glossarius ista dicit. nec insolens est expo-
sitio: nam in l. 27. §. 2. 9. de instr. & instr.
leg. illa verba, *Nisi manifestè adprobant*, ex-
ponunt communiter hoc ipso modo. et in
l. 32. §. 6. D. de usufr. leg. illa, *Nisi manife-
stissimè probetur*. et in l. veriùs. D. de prob.
in l. super. C. de præf. lo. te. in l. 2. vbi. gl.
& Fab. notarunt. C. de pet. hæred. sed &
necessaria est hæc interpretatio in d. l. pla-
nè. quoniam non esset aliàs differentia in-
ter legatum quantitatis, & speciei. vt illic
demonstrat Iason. Itaque articulum SI
pro articulo QVIA illic accipiemus:
quod frequentissimè fit in libris nostris,
observante Bartolo in l. 1. D. de cond. &
dem. Quinctum argumentum suggeritur
ex vulgata regula l. si quando 112. D. de
leg. 1. quæ sic fieri præcipit interpretatio-
nem, ne verba frustra prolata existimen-
tur.

tur. Sextum hoc fuerit. Talis sensus, quæ-
 lia verba. l. 4. D. de re. dub. l. habeo. D.
 de sup. leg. sed verba sunt duplicantia lega-
 tum. Ergo & sensus erit. Septimū est hoc.
 Verba non accipiuntur de eo, de quo fuit
 antea cautum. l. coheredi. 41. §. 4. D. de
 vulg. l. sed & si. §. 1. D. ex qui. ca. ma. Neq;
 de eo, de quo postea: etiam si illa essent ge-
 neralia. l. 17. §. 15. D. de æd. ed. Igitur ne-
 que de eadem summa accipere decet ver-
 ba in questione nostra. Octauo sic disputo.
 Voluntatem morientis hīc conijcimus. d.
 1. planē. sed voluntatem conijcere non est
 contra verba facere. §. pe. in Auth. de re-
 sti. Ergo hīc istam interpretationem non
 admitemus, quæ vnā summam decer-
 nit, quia disertē contra verba testamenti
 est. Nonō sic. si in eodem testamento pri-
 mū maior, deinde minor summa lega-
 tur: vtraque debetur, vt omnes volunt.
 Ergo & si eadem summa mox legetur. arg.
 vulgaris regule l. ult. de instr. & instr. De-
 cimō. In eadem dicitur datum dispositio-
 ne, quod datum in testamento est, & in co-
 dicillis. Sed datum testamento & codi-
 cillis duplicatur. l. quingenta. D. de prob.
 Ergo datum in eadem dispositione du-
 plicatur. Confirmanda est maior. Codi-
 cilli

cilli pars testamenti sunt. l. 14. D. de iu.
 cod. l. sicut D. que. test. aper. Nec obstat
 verbum. *Habetur, intelligitur, videtur*
 nam hæc, & reliqua, quæ referri ad ius
 possunt, veritatem significant. id quod
 tum alibi, tum notant interpretes ad rub.
 D. sol. matr. Sic patris & filij testamen-
 tum vnum, l. paterf. 28. D. de re. au. iu.
 po. l. 38. D. de vulg. etiam si pater sibi
 per scripturam, filio per nuncupationem
 fecerit, aut contra, l. 20. D. eo. tit. de
 vulg. Sic pro vnīs tabulis habendum v-
 num & alterum testamentum scriptum
 in duobus codicibus, etiam si in vno alij,
 alij in altero hæredes scripti sunt. l. 1. §. si
 quis. D. de bo. po. se. ta. Undecima ra-
 tio ea erit. Bis legantis animus est bis da-
 re. l. si quis. 22. D. de leg. 3. vbi scilicet sic
 loquitur testator, *Cui bis legauero semel de-
 beri volo*: nec .n. eam protestationem fe-
 cisset, si sine ipsa non credidisset, bis debe-
 ri. itaque qui bis legat, nec protestatur, vt
 semel debeat, bis deberi sentit. Duode-
 cima ratio. Cū verbis nulla est ambiguitas,
 non debet admitti voluntatis quæstio. l. 25
 D. de le. 2. sed hīc nulla prorsus verborum
 ambiguitas. Decimatertia. Inanē qui dicit
 aliquā scripturā, is probat. d. l. quis genti.

Quid nī igitur & quī partē scripturæ? His quid responderetur? Non sæpius legare testatorem, sed sæpius loqui. l. Mæuius. §. eum qui. D. de leg. 2. At ea lex loquitur in legato speciei. Pater: nam in diuersis scripturis loquitur id, quod in legato quantitatis nō obtineret. Atq; ita mihi pro ista parte probabiliter admodū disputari posse videtur. Et vereor sanē, nisi ipsam teneamus, ne ineptissimus cum eo iudice, qui (vt est in l. 8. D. quæ se. si. app. res.) quinquaginta & viginti quinq; fieri centum putauit. et absurdi cum illo, qui duo & duo esse viginti opinatus est, referente Laertio in vita Diogenis. aduersa. n. adsertio, vt centum, puta, & centum sint centum tantum, non in alio genere versatur. atq; iam Deo non negabitur, vt bis dena efficere possit, ne sint viginti. quod quidam negant, vt est apud Plin. lib. 2. c. 7.

De premio coronæ muralis.

Disputatio IV.

SI vnā plures moenia scandunt, omnibus suam coronam præstandam, negare interpretes videntur, nullique dandum propositum

positum præmium adfirmant in l. si fuerit.
 1. dere. dub. Contra quos mihi sanè sen-
 tentia stat, quia virtutem præmia meren-
 tibus sunt tribuenda. l. ult. C. de statu. l. 5.
 §. 3. D. de iu. imm. & hoc tale esse, quod
 probatum ab omni antiquitate cognosci-
 mus. Siquidem Hercules Telamoni, qui
 mænia Troiæ intrauit primus, istum ho-
 norem detulit. ut est apud Diodorum lib.
 5. Et meritum tale, quod præmijs maxi-
 mis renumerari iustè solitum est, & Oro-
 des Parthorum rex magnæ Seleuciæ do-
 no remuneravit. ut recitat Appianus de
 be. Parth. Etiam victis, & in ludicris præ-
 mia decernuntur. non tu legis Iliad. 23.
 Æneid. 5? Iosephi de be. Iud. lib. 1. c. 16?
 non tu summis viris hoc iudicium proba-
 tum cognoscis? Alciato li. 6. Parerg. c. 22.
 Scaligero lib. 3. Poet. c. 12. Gallienus im-
 perator ingeniosissimus eum quoq; voluit
 coronari, qui decies iaculatus ferire tau-
 rum non potuit, quia hoc facere difficile
 visum est. Adi Pollionem. et interpretes
 coronam negabunt his, qui expetita & ex-
 pectata præstiterint? Sic scilicet & Brasi-
 das ille Lacedemonius (quod Thucidi-
 des recitat lib. 4.) Lecythum oppugnatu-
 rus denunciauit, daturum, se argenti mi-
 nas

nas triginta ei, qui primus murum conscēdisset. at Palladi hæc donasse dicitur, ratus non humanitus, sed diuinitus eam expugnationem extitisse. Bellus astus. At interpretes nec Palladi deferunt. Pergo. Præmia alij tribuenda existimarunt & primo, & secundo, & tertio muros scandenti. Liui. lib. 2. Eges. lib. 5. Nostrates duobus primis non tribuunt. Quid? Iulianus imperator pluribus hæc dedisse dicitur. Amm. li. 24. De Papyrio scribit lib. 10. Liuius, quod cēturiones, militēsque donauit, qui primi portam, murumque cæperant Aquiloniæ: & in eius triumpho vallares, muraralēsque coronas multas conspectas. Dispiciamus de vulgato exemplo Africani. et ad illud narro prius, quod Appianus in li. de be. Hisp. simile cum Liuiio & Plutarco nihil habet, sed ita loquitur, Eum, qui primus omnium fortiter in murum adscenderat, donis amplissimis affecit: secundo verò dimidium eius, quod primo donauerat, dedit, tertio similiter, atque alijs eadem ratione. Iam auscultemus maioribus historicis, qui scribunt, coorta dissensione, qui primus moenia cōscēderit, nouę Carthagini, ne quid seditionis præterea suboriretur, Scipionē pronunciaſſe, compertū sibi, quod vterque pari-

pariter conscēdissent: itaq; et utriq; se præmiū dare. Quid hoc iudiciū? Ad seditionē comprimendā in facto a Scipione pronūciatur: sed in iure, quod quærim⁹, nihil gratiosē definitū. Atq; addo Polybium, qui libro decimo coronarū numero multitudinis meminit a Scipione promissarū ijs, qui moenia primi intrassent. et de his præmijs numero pariter multitudinis loquitur in historia sua Xenophon li. 5. re. Græc. Sed & ex iure propiūs argumēta moueo. Contrariorum eadē disciplina: itaq; si in pœnis hæc definitio teneretur, ut omnes puniantur, qui primi quid fecissēt, lege primo facienti pœnā irrogante, idem profectō & in præmijs obtinebit. sed in pœna lex illud docet. l. ita vulnerat⁹. D. ad leg. Aquis. & aperta ratio, ne fontes hoc prætextu dimittantur impuniti, quod lex de primo delinquēte scripta est. scilicet vsitatū nō est, numerū unitatis ad pluratiuū duci, & contra l. 3. §. 1. D. de ho. lib. exi. l. 1. D. de adsi. lib. l. 16. D. de test. tu. l. 3. D. de neg. ges. cum vulgaribus. At si delinquētes nō dimittentur impuniti, qui benemeritos sinemus irremuneratos abire? Accipe aliud. Prim⁹ est, quē nemo præcedit. in proc. Dig. & l. 2. §. 3. de su. & leg. ubi vocabula hæc, proxim⁹, pri-

primusque confunduntur. sed & ille, & hic
 talis est. Ergo & huic, & illi dandum. Fuit
 Alciati ratio, qui & hanc opinionem tue-
 tur, et nos illud Scipionis exemplum ab
 eodem prolatum sustinuimus contra do-
 ctissimi Donelli interpretationem, qui re-
 futare voluit in d. l. Si fuerit. Redeamus ad
 auctores. Homerus Iliad. 23. Achillem
 inducit, qui victores vtrumque pronunciet
 Aiace & Vlisse, & æqualia vtriq; det
 præmia cum alter ab altero in lucta non
 vinceretur. idem factum cum eodem A-
 iace & Diomede pugnantis gladio, i-
 bidem canit pater hic sapientiæ. *Cum duo
 pugnarent, victor uterque fuit.* legi apud nes-
 cio quem antiquum poetam. Rursus ad
 nostros. Si nomen ultimi aptatur vlti-
 mis: quid non nomen primi aptabitur
 primis? Sed illud aptatur. l. qui du-
 os. D. de re. du. Ergo & istud. Iterum ex
 d. l. 2. *Legitima*, inquit ibi I. C. *hereditas
 tantum primò defertur. non tamen refert, duo
 pluresue ab eodem gradu veniant, qui ceteros
 antecedant. & omnibus defertur hereditas.*
 Pariter ergo nec referat, quod duo, plures-
 ue puncto tempore ciuitatem intrauerint:
 sed omnibus præmium dabitur, vel si tan-
 tum primo istud delatum sit. Quæso in
 primo-

primogenitis quaestionem fingamus. Primogenito regnum lege defertur. scimus quidem vno enixu nasci plures non posse. l. 15. D. de sta. ho. Sed quid si incertum est, qui prius editus sit? id contingere potest. l. x. D. de re. du. Quid si etiam vtero matris exfecto pariter in lucem exilierint? Dic mihi, si neutri regnum dabis? Lacæna illa Heraclidas fratres Spartæ simul regnare coegit, quum nemini fateretur, quem prius edidisset in lucem. quod mihi retulit is, qui Maximiano dixit panegyricum. Cum omnibus, in regno coacti sunt simul degere: sed coronæ plures dari possunt, quæ pluribus debentur, vt & regnum pluribus. Quæstio hæc nostra de præmio multiplicabili, nec diuisibili, & certamine non iterabili est. Itaque rectè perpendisse videri Alciatus potest, qui a sua & nostra hac definitione doctores immo non longè discedere dicit. Adi Bal. in l. cum inter veteres. C. de fid. lib. qui illud in nostras partes affert, numerum singularem hîc pro plurali adsumi facile ex actus natura, quia non de facili vnus solus moenia conscendit, munitionem ingreditur. Ang. in l. eum qui. D. ad Treb. & Odofr. in proem. Dig. In legibus testamentarijs (meo iudicio)

cio) fundamentum fieri nullum debet, puta in D. l. si fuerit. Vni enim vult dari testator. Vnus autem vt in pluribus accipiat, refragatur intentio. l. cum vnus. D. de alim. leg. & heredi omni interpretationis ratione fauetur. At nos in specie nostra ostendimus, dare ducem coronas voluisse pluribus. ostendimus ab eo, quod debetur: absque eo, quod fieri solet. Aduersa disputatio, quæ argumentis clarissimi Donelli constat, eodem argumentandi genere refellitur, quo ille vtitur. Ait, vni dari non posse, in quo conuenimus. Igitur neutri. In hoc non idem sentio: non enim est contra mentem & verba legis, vt ille putat: imo & verba pati, & mentem admittere, & ius postulare docuimus presentem interpretationem, qua quisque bene nauatæ operæ præmium habeat. sic neque Chrisippum sequitur, qui vtrique deberi quidem existimat, sed ex arbitri voluntate dandum vni. quam sententiam recitat Plutarchus in lib. Sto. rep. & quidam nostratum dixere per l. si quis seruus §. si inter duos. D. de leg. 2.

Filius

Filius an accusare patrem teneatur, qui eum occidit, a quo filius hæres institutus est.

Disput. V.

Ille antiquissimi interpretis questio hæc est, quam Albericus attigit, & Iason. etiam Alciatus ponit. li. i. de ve. sign. & Cotta in Memor. in vers. *Filius patrē.* Dixerit autem libri vltimi capite primo Quintilianus hæsitacionem nō mediocrē, hinc iustitię, inde pietatis imagine proposita. Sed nostrorū omnium definitio fuit, quod licet alius hæres, antequā adeat hereditatē testatoris, teneatur occisorē accusare. l. necessarios. in fi. D. ad Syll. in isto tamē, cuius pater testatorē occidit, diuersū esse constituendū aiunt: quia filio oporteat parcere propter pietatem, quam patri debet. Et nos etiam istam definitionē sequimur. addimūsq; egregiā Socratis disceptationē cum Eutyphrone, qui partē homicidā sibi accusandū planē statuerat: quod id piū, sactūq; statuerat. Socrates autē et contrariū docet, et iuuenē a proposito deterret. quę in Eutyphrone habet Plato, atq; in Socratis vita cōmemorauit Laert. Fratrē neque iniustum aliquid facientem non occidas, ait Ruben. Ioseph. ant. lib. 2. c. 2, Adde

Adde illa Epicteti, Pater est? cura eius agenda. At pater malus est? Nunquid igitur natura cum bono patre coniunctus es? Non, sed cum patre. Tu igitur munus tuum erga ipsum imple: nec quid ille agat, considera: sed quibus rebus agendis tuum institutum natura futurum sit consentaneum. et Iustinianus: Licet legum contemptor, & impius sit, tamen pater est. §. 2. in Auth. de inc. nupt. Et facit quod de homine similiter dicit Plato in Hipparco, neutrum altero hominem magis esse, siue improbum probo, siue probum improbo. Si igitur impia & scelerata accusatio est: quid ad eam urgeat ius civile? Miseriarum ac seuitiae exemplum atrox Tacitus libro quarto annalium dicit, quod filius accusator patris fuisset. scelere vecordem illum redditum, & vulgi rumore territum, robur, & saxum, & parricidarum poenam minitantium, habuisse aduersam accusationem. et accusabatur tamen pater criminis omnium grauissimi, structarum insidiarum in principem, communem patrem, patrem patriae, & qui patriae personam gerit. Itaque animos nostros ab hoc facinore refugere (notauit ex aduerso Diocletianus in l. 14. C. qui acc. poss.) & ipsi cognoscimus ad extremum peri-

periculum maximi mali. sic scilicet & M. Tullius lib. 3. de offic. Quid si pater fana expilet, cuniculos agat ad ararium, indicetne id magistratibus filius? nefas id quidem est: quin etiam defendat patrem, si arguatur. Non igitur patria præstat omnibus officijs? Immo verò: sed ipsi patriæ conducit, pios habere ciues in parentes. Quid si tyrannidem occupare, si patriam prodere conabitur pater? Silebitne filius? Immo verò obsecrabit patrem, ne id faciat: si nihil proficiet, accusabit, minitabitur etiam: ad extremum, si ad perniciem patriæ res spectabit, patriæ salutem anteponet salutem patris. Ecce quousque iubeat Cicero filij pietatem procedere. Et nos in vindictam vnius ciuis filium contra patrem constituemus? Si facimus, quæ Ammiani quærelis respondemus? Multa in iurisperitos fui temporis dicit lib. 30. et id etiam, quod si voluntate matrem tuam finxeris occidisse, multas illi suffragantes absolutione lectiones reconditas pollicebantur, si te nummatum sensissent. Profectò quid nos diuersum? Immo peius admittimus, qui nefarij criminis auctores sumus, si istam accusationem exigimus. nec quicquam ab illo distamus, qui apud Aristophanem in Nubibus ait, Puto me docturum, quod fas

sit patrem multare flagris. ac. 5. sce. 2.
 Qui istum accusatorem statuemus, si eru-
 bescit lex castigatores filios genitoribus
 statuere? §. sed quod sancitum. in Auth.
 de nupt. Certè nec admittendum censeo,
 vel si ipse accusare maxime vellet. nec n.
 testis admittitur. l. parètes. C. de testi. illici-
 tæ nàmque & improbæ voces non minus,
 quàm libertorū aduersus patronos. l. liber-
 torum. eo. l. ult. C. qui. acc. poss. Nec frater
 fratrem potest de crimine capitali accusare.
 l. 13. C. de his, qui acc. non poss. Nec alū-
 nus educatorem. l. 17. eo. Et vox familiaris
 dicitur hīc fuisse, atque ultore gladio re-
 futanda. l. 20. eo. Non potest filius accusa-
 re matrem. l. falsi. 5. C. ad leg. Cor. de fals.
 Ergo si refutanda accusatio hæc est: in-
 stitutum certè hæreditate priuare nequi-
 mus; quoniam sic aperte statuat. l. 14.
 D. de cond. inst. atq; adeo induci sentētia
 posset, etsi conditio huiusmodimittere-
 tur. vt loquitur l. reprehēdenda. C. de inst.
 & subst. Res adhuc certior in quæstione
 nostra foret, si testamentū factū est a vul-
 neribus, & filius vulnerantis institutus:
 aut factum etiam ante est, & mutari potu-
 it: videri n. testator potest iniuriam con-
 donasse. l. 1. in fi. & l. 2. D. ad Syll. &
 Bal-

Baldus in l. hæreditas. C. de his, qui, vt indign. ait, quod si legitimus vulneret, non repellitur ab hæreditate, ex quo non est exheredatus. Hæc pura puta veritas est. sed libet & in contrariū disputare: atq; ita dixerim. Si propter ciuiles occasiones aliquando lis inter patrem & filiū est: magis hīc erit propter occasionem criminalem adeo magnam, ardua enim causa homicidium, et ea pertinet ad heredem hūc, accusabit scilicet non tanquam filius, sed tanquam hæres, arg. l. 5. §. aduocatum. D. de his, quæ vt ind. & a filio etiam contra debitū patri officiū quicquam aliquando fieri leges permittunt. l. 16. §. x. D. ad Treb. Sed & paterna officia cessare vbi de re agitur publica, pulchrè Gellij legitur li. 2. c. 2. Quis autē rem esse publicam neget causam istam? Pergamus. Quid Brutus? Quid Posthumius? Quid Manlius? quid Cassius? quid Fuluius? Hi & alij Romanorū aut morti filios adiudicarunt, aut mortis reos peregerunt. Notæ ex Dionysio, Salustio, Liuiο, Orosio historiæ sūt. Hec laus deprecatur Ciceroni in prima Catilinaria, quod acriorib⁹ supplicijs ciuis perniciosus, quàm acerbissim⁹ hostis olim coerceretur. vt & nobis probandum sit, si & pater ad

poenam deposcitur. Quid ad illa exempla? Reipublicæ perniciēs timebatur? Scilicet non erat aliud remediū, quo occurreretur. Quid mater, quæ filium, maritūq; interfecit, ultā mortem alterius filij? Eam Areopagus non sustinuit condemnare: ut est apud Ammianum lib. 29. Quid Orestes? equidem variæ de eius facinore opiniones. et lego ego apud Diodorum libro quinto, versum filium in furorem, qui patris mandato, Apollinisque oraculi iussu matrem interfecit. Et Orestem damnat Socrates in secundo Alcibiade Platonis; proculdubio damnarunt & alij, ut facit Aristoteles lib. 2. Rhe. c. 5. &, si memini, Cicero in libris de Inuent. Ceterum factum eius a dijs comprobatum spatio vitæ, & felicitate imperij apparuit, ut scribit idem Cicero in Miloniana, & Velleius Pat. lib. 1. *egregiè autem Quintilianus, cuius & verba recito ex lib. 5. c. 11. Fictis, ait, etiam fabulis doctissimi homines prodiderunt, eum, qui patris ulciscendi causa matrem necauisset, variatis hominum sententijs, non solum diuina, sed etiam sapientissima deæ sententia liberatum. Quid ad iudicium deorum respondemus? Patris nomen obtendimus? At matris nomen non minus valere debet.*

Ultio-

Utrionem paternæ mortis? At illic etiam
sua manu sumptum supplicium, hîc iure
agitur. at heredes filiorum loco. at perdit
homicida iura agnationis, & filiationis.
Bart. in l. si adulterium. §. liberto. D. de
adult. Licet hunc patrem interficere. Bar.
eo. latéq; disputat. Menoch. lib. 1. de arb. q.
96. et collegium Perusinum idem respon-
dit, & hostem illum censuit, referente Sa-
ly. in tit. Cod. de his, qui pa. vel fi. occ. nec
dubium est, quin liceat hostem interfice-
re. l. minimè. D. de relig. Ergo magis lice-
bit accusare. Addo verò rationem, qua
confirmetur, quod dictum est, hostē hunc
esse, qui ciuem interficit: & ea hæc est. Ita
se habet ciuitas ad ciues, vt pater ad fili-
os, adeoq; patriæ nuncupationem gerit.
patri autem hostis est, qui illi filium inter-
fecit. l. 1. §. 4. D. de iniur. Ergo & patriæ
hostis erit, qui ciuem interficit. Horatius
cur perduellionis reus Liuij libro pri-
mo, si ciuem qui occidit, is & patriæ ho-
stis non est? Adprobo comparisonem ex
Senecæ lib. 2. de ira. c. 13. qui ait, nefas
nocere ciui, vt patriæ, quia ciuis patriæ
pars. et ex Quintiliani li. 5. c. xj. apud quē
hostis & malus ciuis conferuntur. et ex
Platonis lib. 9. de rep. a quo habetur vir ad

virum ita, vt ciuitas est ad ciuitatem. Socrati iam tandem & auctoritatem & rationem Socratis oppono. is docet in Gorgia, malum esse, poenas admissi delicti, non dare. docet inquam, ne tu sententiam ridiculam putes vnà cum Polo: tu. n. & tibi videberis cum adolescente illo ridiculus. igitur est accusandus pater: quia bonum id patri est, non malum. Idem, quod Socrates, ait Iosephus antiq. lib. 8. c. 1. Atque de patre etiam accusando, immo & de se ipso poenis vltro subiiciendo concludit Socrates. Accipe, quod a morbis corporis ducit. Sicut, inquit, a morbis remedia liberant, ita a vitijs castigationes. Et sicut filium decet maximè, tradere patrem ægrotum manibus medicorum, ita decebit, delinquentem accusare, iudicio tradere. Diceret Socrates, oculos etiã claudendos, ne retrahat nos ab hoc proposito imbellis aliqua animi affectio: nã & ad dolorẽ fallendũ, claudere eum oculos debere dicit, qui se secũdum, vrendum medico tradit. Concluderet, & concludit Socrates, id verum, etsi ad mortem. Eadem hæc ex Platone habet Agathias lib. 4. & Boëthus feliciores improbos supplicia luentes dicit. et Plato rursus lib. 2. de rep. neque verò, inquit, qui iniuste

stè aliquid committentem patrem omni supplicij genere persequatur, iniustus: nā Deorum primi id factitarunt. Et Cicero Parad. 3. *Parenti nonnunquam adimi vita sine scelere potest.* et ex legibus Charondæ Victorius lib. 26. var. lect. c. 21. *Pulcrum esto etiam indicare eum, qui conscius fuerit alicuius iniusti:* (idem scribitur Nou. 7.) *ut resp. seruetur: index verò pius esto etiam si maxime domesticos, siue necessarios detulerit: nihil .n. magis cognatum est ipsa patria.* et Cicero, *Nulla propior cognatio quam patria.* *Patria,* ait Plato lib. 9. de rep. *viriusq; patris loco nobis esse debet.* et quid ni esset? *Patria,* scribit Porphyrius, est principium generationis quemadmodum & pater. Doctam sententiam, quam si nouissent, perpendissentq; constantiæ magistri, solidioribus paullo argumentis in patriæ calamitatibus constantiam asseruissent, opinor, qui leuissimis obtruserunt. Disputationem, & definitionem nostram reddere ambiguam potest succedens questio, si hic pater interfecto filio instituto hæredi ab interfecto succedere in ista hereditate, bonisq; posset. Tu videris Decium cons. 225. Visis. Ego plura non dico.

*Iudex an ex productis, velex conscientia
debeat iudicare.*

Disput. VI.

ANtiqua & exagitata quæstio hæc est, nec tamen definita. Mihi ea verior opinio visa est semper, & etiamnum videtur, ut ex productis iudicare iudex non debeat, sed ex eo potius, quod verissimum esse, ipse cognoscit. quam antequam firmo argumentis meis, statuam prius, iudicare iudicem oportere, nec verum esse, ostendam, quod pleriq; omnes in hoc æstu ceu anchoram sacram arripiunt, abdicare se iudicandi munere iudicem posse, debereq; . statuo autem illud per l. properandum. in prin. & in §. fin autem. C. de iudi. & per l. de qua re. D. eo. tit. ubi de causa cognita iudicare oportere scriptum liquido est. causa autem cognita dicitur, quæ acta est. l. pe. §. ult. D. de vacat. mun. Et hæc acta est proculdubio. Ergo de hac iudicare iudex debet. Iudicare porrò is solus dicitur, qui sententiam dicit: ut notum est vel ex legibus, quas modò nominabamus. Et qui ait, sibi de causa non liquere, omni-

omnino non iudicat, l. 13. §. ult. D. de rec.
arb. & l. 36. D. de re iud. Nihil igitur re-
stat, nisi ut condemnet, vel absoluat iudex.
l. 1. D. eo. Statuo adhuc aliud. mox com-
probabo, quod sum pollicitus. statuo, qui-
busdam minoribus iudicibus exceptis, si-
cere reliquis, non iudicare secundum iu-
ra, & leges, & iudicare sine legum obser-
uatione permissum. l. rem non nouam. ubi
gl. in prin. & auth. hodie. C. de iudi. Dat
hoc etiam Aristoteles viris prudendibus,
ut non secundam litteras, & leges, sed se-
cundum propriam mentem, & secundum
quod sibi videbitur iudicent. locus est lib.
2. Polit. Itaque mittas licet rumores illos
interpretum, qui monstra ex licentia ista
confingunt, & auscultes ipsis legibus, Ari-
stotelique, a quo Baldus omnia iura pro-
cedere tanquam a fonte vberissimo alicubi
scribit. Non ego existimo datam iudicibus
potestatem, qua possint contra legum defi-
nitiones pronunciare: repugnant. n. quam
plurima, maximèq; l. 1. D. qua. app. non sit.
sed de istiusmodi obseruationibus, quæ iu-
ris rigorem tuentur, dictum ab imperato-
re in illis legibus reor. Dato igitur, ius esse,
& ex legum obseruatione, ut secundum a-
cta iudicetur: licet iam & non secundum
acta

acta iudicare. Quanquam vbi illud rogo, expressum, vt iudex iudicet secundum acta? At illud disertè, & pluries cautum, vt ex sententia iudicet animi sui. Iam ipsam disputationem ingredior. Nullibi dicitur, vt iudicetur secundum acta. Ergo secundum acta non est iudicandum. At iudicare oportet. Ergo secundum conscientiam iudicandum. Vt. n. examinare iudicē oportere, quæ proponantur, dicatur, nec quid præterea adijcitur tit. 15. Coll. 6. examinare oportere actitata in causa & iudicata. tit. 9. §. 2. Coll. 9. hic tamen, attentos esse debere etiā veritati oculos, notatur. Et si veritas sit in contrarium, nec ista iura loqui, nec alia velle, vt veritate deserta, sententia secundum acta feratur, tota hac disputatione ostendā, & primo isto argumento fundavi: quod scilicet & iuuatur, quia veræ an falsæ probationes sint, & an probent, non ex ipsis productis videndum est, sed ex ipso iudicante: nam hic secundum suam religionem, secundum quod sibi visum fuerit iudicat. l. cum quem. 79. de iudi. & Coll. 2. tit. 3. & Coll. 9. tit. 8. in arbitrio suo habet facti quæstiones. l. 1. ad Turp. l. 15. ad municip. ipse, an quid sibi probatum sit, quid credat ex sententia
animi

animi sui dispicit. l. 3. D. de testi. Cum testibus & negotij qualitate concurrere *motum* iudicis adhuc oportet, vt sint sequenda testimonia. Confirmabit iudex *motum animi sui* ex argumentis. Ad sinceram testimoniorū fidem, & testimonia respiciendum est, quibus lux veritatis adsistit. l. 21. co. His antiqua iurisiurandi cum testium, tum iudicum formula addatur, *Ex sui animi sententia*, de qua Cic. in Lucu. & Quintil. li. 8. c. 5. qui & hinc sententiæ nomen deriuat, quòd animo ita sentimus. qui verò sentit iudex, quod acta habet? quæ illa religio, quæ factum ignoratum magis, aut celatum a testibus, quàm re vera incertum (immo certissimū est) nō curabit? improbaretur Vlpiano religio. l. 7. §. 1. D. de contr. empt. Quomodo iustum iudici videbitur, quod sciat vel aliūde iniustissimū? Quod arbitrium, boni viri arbitriū, istud? Quid probatum? Qui motus? Qualis lux veritatis? Iudicis latam in proposito potestatem non declaro, quæ decantata omnibus est. potest testibus clarè probantibus nō credere: nō probantib⁹ credere: & tota probationū ratio eius arbitrij est. vt post alios tradit Dec. cōf. 448. Visa. nū. 28. cōf. 510. in casu. cōf. 596. ad dubia. & cōf. 652. viso.

Moue-

Moueamus iam aliud argumentum, Iudex iuris est, iustitiæ, Dei minister. l. 2. §. post originem. D. de Orig. iu. l. 1. D. de iu. & iu. sed minister non debet id agere, quod dominus auersaretur. to. ti. ma. & ti. de proc. Ergo nec iudex. At nec ius, nec iustitia, nec Deus secundum acta iudicaret contra veritatem. Ergo nec iudex iudicet., At iudicandum est, igitur secundum conscientiam. Ius non iudicaret, qui suum cuique non tribueret, læderetq; alterum cum sua ista iudicandi ratione: quod facere per naturam suam non potest. Iustitia non iudicaret, quoniam non esset, vt est, constans & perpetua voluntas suum cuique tribuendi, si aliqua occasione hoc aliquando non præstaret. Deus an iudicaret? Et huic argumento non nocet, quod iudex cancellis quibusdam sit quasi septus, quibus Dei, iustitiæ, & iuris vis non ligatur: multaque esse ad rigorem iuris seruandum introducta, quæ apud ipsum iustitiæ, Deiq; tribunal non valerent, & tamen penitus iudicem tenent, & iudicia nostra: ius scilicet Usucapionis, rei iudicatæ, similium, & huius ipsius rationis conficiendi iudicium. His .n. responderim ego quàm facile, quod etsi iudex minimè possit omnia, quæ

quæ ius potest siue lex, istud tamen, quod
quæritur iudici denegatum non reperi-
tur, immo & tributum ostendimus, et ve-
rò ut multa sint ad rigorem iuris seruandū
introducenda, eorum tamen nullum est, nec
esse contra iustitiam potest, quoniam scili-
cet inde iniuriarum occasio esse non de-
be, unde fluere iura debent. l. meminere. C.
unde vi. & tit. 42. Coll. 9. Quoniam
nulla iuris ratio, aut æquitatis benignitas
patitur, ut quæ salubriter pro utilitate ho-
minum introducuntur, ea nos duriori in-
terpretatione contra ipsorum commodū
producamus ad seueritatem. l. 25. D. de
legi. Hæc actorum observatio inducta est,
ut constet veritas. l. 3. D. de testi. l. 4. C. eo.
l. iudices. C. de iudi. & in Auth. de testi. in
prin. cum not. in l. 2. C. de ed. Qua itaque
interpretatione nos acta statuemus ad op-
primendam veritatem? Inducta ad certū
finem non possunt contrarium operari, l.
quod favore. C. de legi. Quod de usucapi-
one dicitur non mouet, nam rationem &
iustitiam habet ea sanctio. l. alienationis.
D. de ve. sig. Alterum de re iudicata ad-
huc mouet minus, quoniam & rescindi
hæc potest non vna ratione, ut omnes do-
cent in l. sub prætenu. C. de trans. Sed &
respon-

responsio debilis ab eo, quod ut factum maneat, ad id, quod fieri debeat. l. patre furioso. D. de his, qui sui sunt, &c. l. de pluribus. 140. D. de ver. oblig. & hinc nos agimus de iudicando, in rei iudicatae & usucapionis argumento de facto adseruando tractatur: non igitur, quia factum adseruatur vel iniustum, etiam faciendum iniuste quid est. Summa omnium hæc, *Nihil ex rigore contra iustitiam, contra regulam l. nulla. D. de legi. & l. quod favore. C. eo. & obiectionem a facto ad faciendum nullam.* Quartum mihi argumentum huic iunctum est, quod princeps secundum conscientiam iudicat. Ergo & iudex iudicabit minister principis, & per quem dicitur princeps iudicare. l. ult. C. de legi. adeoque ipsemet iudicare princeps videtur. vulgata reg. qui per alium facit. Scio, a Menochio dubium enunciatum nostrum dici lib. 1. de arb. q. 8. Sed non est tamen, si auctoritates & argumenta expendantur, & ea, quæ a nobis de potestate principis notata sunt disput. 2. Adserit verò enunciatum Dec. cons. 463. in causa. 631. casus, ubi & de supremis iudicibus idem decernit, & cons. 699. accepi.

Iam

Iam sequitur conclusio, etsi id nulli ferant interpretes, qui differentiam hinc inter principem & iudicem ponunt, quia hic (vt dixi) minister principis, &, nisi sit ex inferioribus, id ipsum potest, non secundum leges iudicare. Quintum argumentum erit, quia iudex vir bonus est, & innocens. l. continuus. §. 2. D. de verb. oblig. l. cæteræ. §. 1. D. fam. etc. et ubicunque in iure nostro virum bonum nominamus iudicem intelligimus, quod Zasius notat in §. actionum. num. 58. Vir verò bonus iudicabit secundum arbitrium boni viri: nam quid aliter? Et arbitrium boni viri est conscientia. Bal. in l. ult. C. de iu. do. imp. Ergo iudex secundum conscientiam iudicabit. Non credis, boni viri arbitrium, innocentisq; conscientiam esse? Sed quod nam aliud excogitari potest? Vt iudicet secundum acta? Ergo non impiissimus ille, qui lotis manibus, innocens ego sum, inquit, a sanguine iusti huius. Matth. 27. Bonum est quod eligimus. Sed nemo non eligeret, si suæ id sit potestatis, iudicare secundum conscientiam contra acta, id est, ex eo, quod ipse sentit, & scit, aduersus ea, quæ alij falso

falso obtrudunt. Ergo id est arbitrium bonum, & viri boni. Potest autem eligere (ut ostendimus) iudex noster. Ergo eliget. Ergo indicabit secundum conscientiam. Sextum argumentum tale sit. Spretis medijs repugnantibus finis vnus est inspicendus, si adsit, iuxta quem iudicemus. l. emancipatum. in fi. D. de fenat. Spretis igitur actis, quæ media ad veritatem sunt, pro veritate, quam habemus, pronunciamus. Et iterum. Modus effectui destinatus, si contrarius accidat, non curatur, dñ habeamus effectum. l. causam. §. 1. D. de manum. igitur nec acta curabuntur, quæ modus sunt ad veritatem, etsi sint veritati contraria, si istam habemus. Septimum argumentum hoc est. Iustum naturale præualet iusto legali. l. 8. §. si quis emancipatum. D. de bo. po. co. ta. l. placuit. C. de iud. §. sed naturalia. Inst. de iu. na. et inquit Bal. in l. 1. D. de usu. ea re. quæ vs. cons. quod vbi naturalis ratio negat, illic non audet lex. Sed iustum naturale est, ut secundum ipsius rei veritatem iudicetur. iustum legale (demonstramus) ut secundum acta. acta. n. a lege habemus: veritatem & conscientiam a natura. illud igitur fiet. Octauo sic disputo, Iudex dicitur quod ius dicit.

cit. Ius est ars. ars est finis vniformis, vt naturam, quā potest, sectetur. id verò est naturale, quod est maximè simplex, & maximè verum. Et simplex, verumq; vt non est in actis, quia ratiocinationibus acta constant, & hæc nostra veritatem impugnant: ita in conscientia purum putum vtrumq; reperitur. nam nostram verissimam ponimus, & omnis conscientia simplex quidam est, quoniam fides eius adscititia non est, nec multis argumentis conflata, sed ex se est, & est talis, vt eadem in ipsa sit causa cum effectu: idque illud est, quod dicitur, rectam hanc probationem esse, Vidi, quia vidi; Audiui, quia audiui. Tu rationem collige. Nonum argumentum hoc esse volo, Si secundum acta non pronuntiatur, quum iudex ratione colligit, acta vera non esse, immo sententiam contra feret: certè idem fiet, & multò magis, quum sensu illud percipiet: sensuum .n. certissima fides, & a quibus omnis cognitio dueitur: vt a philosophis acceptum etiam Bartolus scribit in tract. Testim. vers. testis causam. At illud fit. Ergo & istud fiet, vt ex eo, quod sensibus notum est nostris, iudicemus contra id, quod in actis apparet. Ostendo autem pariter a nobis

nunc sensus introduci, atq; locus rationi datur. Ratio scilicet nō tantum ex actis sumitur ad hęc ipsa improbāda, vt quia coherentia nō sint, manca sint, inepta, falsa, sed omnino etiam extra acta. sic refutati a iudice testes sunt, qui contestabantur, vidisse Alcibiadem tali nocte tale patrantem crimen; quoniam obscura nocte videre impossibile sit. obscuram verò noctē iudex inde notauit omnino, quòd per astronomiam latuisse tunc lunam sciebat. Pono tibi istum ob oculos casum. te iudicem Alcibiadis facio. eum damnabis? nec de temetipso quæres, si nox pernox fuerit? Id verò vnde seruabis? certè aut quod astronomus fueris, aut oculis tuis rē vsurpaueris. quæ omnino extra acta sunt. sic itaq; & ex eo, quod oculis pariter vsurpaueris in quæstione nostra pro conscientia hac stabis aduersus acta. Atq; probè in argumento hoc de te iudice constituēdo mentionem inieci. Te causæ indicem esse volo. tecum Caius fuit, quum alibi gentium Sépronius occideretur. in actis plenè probatur, Caium fuisse auctorem cedis, ipsū homicidā. tu Caium damnabis? Si tu absolues, absoluent & alij: nam ita loquitur Cato Gell. lib. 7. c. 3. *Nexo opinor, equum censēbis;*

censebit, quemquam penas dare, quòd argua-
tur male facere voluisse: nam ego nolim. Di-
ces, Ecquid si vidissem ego Caium cæ-
dem facientem, & in actis de eius inno-
centia plenissimè probaretur? Caium
damnabo? *Desinite* (dixit Cōstantius imp.
Amm. lib. 21.) *urgere hominem, ut existimo
fontem, sed nondum aperte conuictum.* An tu
idem? Certum reum absolues, quòd de
ipsius innocētia tibi expositum fuerit pro-
fusissimè? Existimabat, non sciebat Con-
stantius. at scis tu. Tu igitur Caium dāna-
bis. Atq; id probāt supradictæ omnes ra-
tiones. memineris autē & ita teneas, nō di-
sputatū a nobis nisi ad id, quod ipsa quæstio
a iure habet. Nos nō consideramus illa fa-
cti: Quid si improbus, infēsus reo iudex sit?
Quomodo tutus erit iudex finito officio, si
aliter quàm ex productis sentētias dixerit?
Et huiusmodi plura, sūt & his sua remedia.
Habet & illa hīc cōmunis interpretū defi-
nitio certā, insuperabilēq; difficultatē: Ai-
unt, iudicis personā deponēdā, testis susci-
piendā. quid autē vnus testis aduersus vni-
uersa acta plenissima potest? Sic proculdu-
bio alteri iudici necādū tradit innoxiiū, dū
nō absoluit ipse, qui innoxiiū nouit. De cō-
dēnatione in cōtrario casu si durū videtur,
G 2 quod

quod adseruimus, age, ne condemnes, quē
fontem nosti, infontem acta demonstrant:
patere cum Traiano, nocentem aliquan-
do poenas delicti non dare. l. absentem. de
poe. sed innocens ut puniatur, facies nū-
quam: quod numquam suatum est. Absol-
uo hoc argumentum adiungendo inter-
pretum auctoritatem his, quæ de iudice
diximus ratiocinante etiam ab his, quæ ex-
tra acta sunt. De consuetudine potest a se
ipso se iudex informare, ut ait Bar. in l. le-
ge. de testi. Potest moueri ad iudicandum
etiam ex non scriptis in actis, puta ex ali-
qua confessione coram se facta viua voce,
ut tradit Bal. in l. i. C. de vind. lib. Decimū
argumentum iam explico: Potest iudex
ex conscientia in extraordinarijs iudicijs
iudicare, ut docet idem Bal. in auth. ma-
tri & auia. C. quam u. tu. off. fu. po. Et ho-
die omnia iudicia sunt etiam extraordina-
ria. Inst. de succ. subl. in prin. & §. ult. de in-
terd. Ergo in omnibus iudicijs potest ex
conscientia iudicare. si itaque iudicare iu-
dex debet: & secundum conscientiam iu-
dicare potest, quid eum morabitur, quo-
minus & secundum conscientiam iudica-
re debeat? His ita constitutis, & opinione
confirmata, quam confirmandam susce-
pimus,

primus, dissoluenda aliqua sunt, quæ proferri in contrarium possunt: & illud in primis, quod hæc conscientia non est iudicis, sed priuati, itaque nec debere iudex secundum eam iudicare contra actitata & probata. Id dissoluitur, quia hic nihil probatum dici potest: est .n. probatio veritatis adfertio. falsum est quicquid aliud: & falsum nihil est. l. Paulus. de ve. si. l. 2. §. 1. quere. ap. l. 4. §. 2. l. 6. in prin. de in di. add. & Arist. in præd. & lib. 9. Metaphy. Galen. li. 5. Meth. & Glo. in §. semel. Inst. qui. ex ca. ma. non li. qui verum pro iusto, & falsum pro iniusto hac ratione interpretatur. Dissoluitur obiectum ex his, quæ diximus de iudicis lato arbitrio in probationum argumento, quæ scilicet istam distinctionem priuatæ & publicæ personæ non norunt. & prudenter sanè eam refutauit Oldendorpius. Ego etiam contra moueo ex specie. l. 7. §. ult. D. de iniu. ex specie quidem, vbi de poena & augenda tractatur, ac augetur. certumq; est, iniuriam magistratui non aliter aut notam, aut factam, quàm huic iudici veritas nota est, de qua agitur. Adiungo speciem l. 9. §. aduocatos. D. de off. proconsul. Quid .n. aduocatum proconsul, & multò magis non dabit, si sentiat per ad-

uerfarij potentiam fieri, vt nec in actis
 ea res innotescat? Falsa igitur illa distinctio
 in nostro hoc iudice. At vera sit: tamen nō
 eo casu erit vera, quando incommodum
 sequi aliquod potest. do casum l. x. in fi. D.
 de iniur. voc. Cur .n. patronus ibi non su-
 stinet personam aliam? ne in ipsa cogniti-
 one grauius aliquid emergat. arg. l. 3. §. 1.
 D. de susp. tu. Nec quod certum est ex iu-
 re esse, fieri debet, si magnum subsequatur
 incommodum. l. arbor. §. de vestibulo. D.
 comm. diu. An non maximū hīc? et dubia
 est quæstio. Aut vera ea non est distin-
 ctio, & vnum gerit animum homo v-
 nus: quare nec possit quidquam nisi vt vnus
 cognoscere et vicinus. Aut vera est: & ex
 ipsa etiam nostras partes confirmo. quod
 scilicet Titius tanquam priuatus de sua pri-
 uata scientia se tanquam iudicem instru-
 et. Isto modo (nunc & aliud dissoluo, quod
 solet obijci) pars eadem & iudex. l. 2. D.
 de off. præt. l. vni. D. de off. cons. l. 3. D.
 de adopt. pars & adfessor. l. 5. D. de ma. vi.
 pars & testis. l. admonendi. D. de iureiur.
 l. vlt. C. de fideic. Quæ tamen absurdissi-
 ma solent, & iniquissima censeri. l. nullus
 D. de testi. l. omnibus. C. eo. & Tib. co.
 de di. do. §. 1. Et sanè sunt maiora, quàm

ut iudex quis sit, & testis: postquam affectio, interesse, propria causa non potest esse sine magnis suspicionibus, quæ iudicem non contingunt. Est alibi tabellio idem & testis. l. Domitius. D. qui te. fa. po. Eligens & electus. l. planè. & seq. quod cu. un. no. Obligatus & de quo est obligatio. l. 19. de euct. Exigens & exactus. l. tutor. de fideiuss. l. 9. §. 3. de pecul. Tradens & cui traditur. l. 78. §. 1. D. de contr. empt. Succedens & cui succeditur. l. 1. §. 5. de succ. ed. l. 3. in prin. & l. 12. §. 5. qui po. in pi. hab. Soluens et cui soluitur. l. 9. §. 4. de adm. tu. Credens & cui creditur. eo. Fur & furtum. l. 1. C. de seru. fug. l. 22. C. de agric. & cens. l. 5. §. ult. C. de his, qui ad eccl. cōfug. Pignus & pignorans. l. 29. §. ult. D. de pign. atq; alia eiusmodi. quæ nec a philosophorum placitis abhorrent, si illi animos secū etiā loquentes faciunt. ut Pla. in Sophis. & in Theæt. & Arist. 1. post. & lib. 7. Polit. atq; Ennius apud Macrobius. lib. 5. Sat. c. 1. *Tum cū corde suo diuum pater, atq; hominum rex Effatur.* et Cicer. lib. 2. de orat. *Tres personas unus sustineo.* Itaque ut amici persona deponi debeat ab eo, qui personam iudicis induit, dicente Cicerone lib. 3. de off. non tamen & testis deponere

neceſſe eſt, quia hæc non nocet iudicio, vt altera facit, ſed prodeſt. Nec mihi exemplum Africani placet, quod in propoſito adfertur ex Quintiliani lib. 5. c. xi. nam ſtricto vix quidquam ille egit iure, vt nos aliquando in libris de legationibus indicauimus. & cenſoris officium, poteſtatemq; ſi quis nouerit, benè is ſentiet, Africanum rectè potuiſſe in periurum illum animaduertere. Atq; hæc omnia in eam partem diſputata ſunt, vt iudicare iudex contra acta, ſecundùm conſcientiam debeat. Quod ſi aduerſus eos diſſerere volumus, qui iubent contra conſcientiam iudicari, nec mediam illam admittunt ſententiam, quam probant doctores communiter, vt neque ſecundùm conſcientiam, neq; ſecundùm acta iudicetur, ſed pronunci-
etur N. L. aut munus iudicandi abiiciatur, aſſumatur teſtandi; faciliùs omnino erit in cauſſa obtinere. Atq; ducò argumētum firmiſſimum ex l. vlt. C. de app. ibi a legiſlatore, ruptis vinculis, remittitur iurisdictionis defectus, vt veritas habeat locum ſuum. In hunc igitur modum. Probatum coram iudice incompetenti nihil dici poteſt: etenim eſt is tamquam priuatus. l. vlt. vbi not. D. de iuriſd. tamen ſi coram
iſto

isto quid fuerit productum, ruptis vinculis, iubet Cæsar, eum secundum illam explicatam veritatē iudicare. Remittitur ergo defectus iurisdictionis, qui omnibus vitijs maior est, et hoc ipso probationum defectu. l. i. §. pe. D. quæ sent. si app. resc. & omnes dicunt, vt per Vant. in tit. de null. ex def. iurisd. Verisimiliter itaque, & multò magis remissuros legislatores minorem probationum defectum in casu nostro, dicendum est, si interrogati fuissent, saltem vt pronunciaretur, quod nunc quærimus, N. L. Neutro casu constat de veritate. non nostro, quia non probatum. minus in l. vlt. quia nihil actum coram iudice incompetenti propter defectum iurisdictionis, qui maior est, qui est omnium maximus. istamen defectus tollitur, vt veritas obtineat. Ergo multò magis tollitur minor. et adhuc magis, veritas, saltem ne opprimatur. Mendacium veritati præferri *nulla* ratio patitur. Leo const. 19. Quæ ratio hæc, vt acta seruentur potius? Si his replicatur, facile admitti iurisdictionis prorogationem. ego longè faciliùs concedi dicam probationum ampliationem, saltem ne veritas opprimatur. Quid? An dicetur in d. l. vlt. apparere de veri-

veritate; in quaestione nostra non appare-
 re, ut idem sit atq; si non esset? Sed nec
 magis apparet in d. l. ult. ubi nullus om-
 nino testis coram iudice incompetenti &
 nullo. Et si regula l. duo sunt Titij: vera
 est in proposito: sic ex ea. Non constat,
 ut debet, de veritate in d. l. ult. Igitur at-
 que si non constaret vlllo modo. quia pa-
 ria sunt, non esse, & non esse, ut debet. l.
 7. C. ne de sta. def. quæ in terminis pro-
 bat, paria esse, si quid factum non sit, &
 si sit factum apud iudicem incompeten-
 tem. At illa parium enunciata suis sunt te-
 nenda casibus: aut ex ipsis (quod est ab-
 surdum) potestatem, actumq; confunde-
 mus. Hæc ratio etsi quid probet ampli-
 us, mihi tamen satis, si euincit, ne con-
 tra conscientiam iudicetur. Secunda por-
 rò hæc sit. *Quoties nihil sine captione investi-*
gari potest, eligendum est, quod minimum
habet iniquitatis. l. 200. D. de reg. iu. Hic
 non potest quaestio sine captione deter-
 minari, sed vel acta offendere oportet, vel
 conscientiam. Igitur quod minimum hæ-
 bet iniquitatis sequemur, & quasi medi-
 am viam, necquidquam definiemus. *Quo-*
ties equitate desiderij naturalis ratio, aut du-
bitatio iuris moratur, iustis decretis res tem-
peran-

peranda est. l. 85. D. de reg. iu. Equitas, naturale desiderium, iuris dubitatio hic est. quis neget? temperanda res itaque, non ad alterum extremorum ducenda. Ambigua, atq; legum diuersis interpretationibus titubantes causae, benignè atque naturalis iuris moderamine temperandae. l. 5. C. de bo. quæ lib. per mediocritatem dirimendae, & medietatem sequendum. l. 7. D. vt leg. no. ca. l. antiqui. D. si pa. hered. pet. & eleganter in l. Saluius. D. de leg. præst. id demum temperari docetur, quod media ista est positum via. Tertia ratio cogitur inde, quod impium canonistarum decretum sustineri non potest, quod est de conscientia deponenda. quoniam non video, quomodo possim hoc facere, si maximè velim. Conscientiam ab dijs immortalibus accepimus, quæ a nobis diuelli non potest. ait Cic. pro Cluent. Nemo neq; testis adeo timendus, neq; accusator adeo grauis, vt singulorum mentibus inhabitans conscientia. Scripsit Polybius alicubi. An vt externos sensus manibus obiectis possumus impedire, tractare pro libitu, ita & internos? Quomodo? Sed huius canonicalis adsertionis Ouidius retegat fundamentum.

Calpa nec ex facili, quāvis manifesta probatur;

Iudicis illa sui tuta favore venit.

Viderit ipse licet, credet tamen ille neganti,

Damnabitq; oculos & sibi verba dabit.

Ita lib. 2. eleg. 2. Accedat, quam in Pericle Plutarcus narrat, historia. Rogatus, inquit, Thucidides quidam Milesius Periclis æmulus ab Archidamo Lacædemoniorum rege, vter alteri palæstra Pericles an ipse præstaret, Vbi ego, respondit, hominem pugnando deieci ipse se non cecidisse defendens vicit, intuentes de sententia deiecit. Actane tantum possent, quantum Periclis valuit eloquentia? Scilicet & acta fundunt coruscationes, ci-ent tonitrua, horrenda iaciunt fulmina, aut suadam habent in se deam: quæ omnia de Periclea oratione narrantur ab Aristoph. in Acharnensibus ac. 2. sc. 5, ab Eupoli alibi, vt recitat Diodorus lib. 12. et ab alijs passim. atq; ad illam orationem illa improba sententia refertur. Flexanima, atque omnium regina rerum oratio, inquit poeta apud Cic. lib. 2. de orat. Quartam rationem ab exemplis summorum virorum desumerem. Meminit præfecti cuiusdam Ammianus lib. 21. qui æquo animo sibi abrogari potestatem rogauit, cum

ei coram innocentem quemdā torquere Constantius imperator præcepisset. Cre-
dis, torfisset hic innocentem, si præcepis-
sent acta? Et sanè, præcepto superioris
contra conscientiam nullo modo obedi-
dum, pulchrè Decius docet conf. 72. Extri-
cabit iudex se, si diem diffindi iubeat exē-
plo comprobatae religionis Gellianæ. Pro-
nunciabit N. L. Ampliabit, Comperen-
dinabit, causam præbebit cura se legiti-
mè prouocetur. id suaserit Chilo ex sep-
tem sapientibus, vt per Laertium in eius
vita. Litem vel cum damno protelet suo.
imitetur & illos Arcopagitas, de quibus
apud Gell. lib. 12. c. 7. & illos, de qui-
bus lib. 5. c. x. Quinta ratio sit, quia vt
nihil facilè mutari ex solennibus oportet,
tamen vbi æquitas euidentis poscit sub-
ueniendum est. l. 183. de reg. iu. & iustus
iudex æquitatem *solutius* sequitur. l. 14.
§. 12. D. de relig. & æquitas vt cum præ-
ceptis ciuilibus sit, magis tamen ad me-
rum ius gentium & naturale æstimatur,
quod iuris apices ignorat. l. bona fides. de
po. l. si fideiussor. §. quædam. et. §. vlt.
mand. Solennia verò hæc esse acta, & iu-
ris apices, quis non nouit? quis æquitatē
in media ista sententia non sentit? Adde,
ibi

ibi legum placita contemni, vbi periculū.
 l. 5. §. si quis riuos. D. de no. op. nunc. hic
 autem & certum damnum veritatis, ne
 dum periculum. Sexta ratio hæc. si motus
 animi iustri ex argumentis potest, & de-
 bet: qui erit ille iudex plusquam hebes,
 qui nequeat aliquo argumento motum a-
 nimi continere, vt cum testimonijs non
 concurrat? Sed non est opus, vt a con-
 cursu cohibeatur, qui auersatur concur-
 sum penitus, quod sciat veritatem aduer-
 sus acta manere. Et si non concurrit ille
 motus, iudex secundum acta non iudica-
 bit: vt narrauimus. Septima ratio. Veri-
 simile ex supradictis omnibus est, vt si in-
 terrogati legislatores hanc quæstionem
 fuissent, omnino secundum alteram ista-
 rum sententiarum respondiissent. Igitur vel
 postrema hæc retinenda est: demus etiam,
 verba legum alium intellectum habere. l.
 scire oportet. §. aliud. D. de exc. tut. Et ista
 satis. Quibus nec obstat mos ille Scæuolæ
 secundum proposita respondentis, neque
 institutum Academicorum, non quid ef-
 fet, sed quid proferretur respicientium: vt
 Polletus putat l. 5. fo. Ro. c. 15. nam & Scæ-
 uolæ morem non tenent alij, quemadmo-
 dum nec institutum Academicū: et diuer-
 sa

sa in iudice ratio est. is siquidem mutus dicitur, si in caussis discutiendis nihil ad litigantiū dicta addit, & haud idoneus ducitur ad iusta exploranda. Plat. lib. 6. de legi. & Cic. in orat. Pro Fonte. atq; casus admodum multi a nostratibus recensentur in idē propositum. vt ab Aret. in l. dubitandum. C. vt quæ def. aduoc. & a Rip. in l. 4. §. hoc autem iudicium. D. de da. inf. Alia nec obstant, quæ soluta ab alijs sunt.

*De iudicum in eadem caussa diuersis
sententijs.*

Disputatio VII.

EGO istam quæstionem disputatam lego ab Aristotele li. 2. Politic. c. 6. a Quintiliano declam. 365. a Plinio epist. ad Aristonem I. C. lib. 8. a Gellio lib. 9. c. 15. a Iuliano I. C. in l. diem. D. de arb. a Paulo in l. inter pares. D. de re iud. & ab alijs interpretibus; & ab Alciato lib. 9. Pareg. c. 14. & a Cuiacio lib. 12. obs. c. 16. Nec tamen nos frustra laborabimus, opinor, si & nos aliquid de nostra penū ad eius explicationem depromemus: præser-

præsertim quia diuersa ab alijs nostra & disputatio, & definitio erit. Si ex tribus iudicibus vnus decem, alius quinque, tertius quatuor condemnarunt: inquit philosophus, modum sententiarum diligendarum ac discernendarum difficilem, turbulentum, & confusum. Sorte, diceret forsitan dirimendam difficultatem. lege lib. 6. c. 3. Quintilianus nec ipse quidquam definire videtur in themate suo, quod est iudicium duorum notantium ignominia, duorum exilio mulctantium, & trium imponentium mortem: aut sanè pro horum trium sententia determinat. quod a nostra discrepat opinione. Item nec Plinius in specie sua definienda consistit, sed multis allatis, vt diuersæ sententiæ coniungi non debeant, sed tamquam contrariæ censeantur, consulit Aristonem, quid iuris sit. Gellius inexplicabilem controuersiam & ipse dicit similem Quintilianæ. Iurisconsulti quidem constituunt, vt si diuersis summis condemnent iudices pares, minima earum spectetur, quia consenserint in illam omnes. d. l. diem. & latius loquitur. d. l. inter pares. Ceterum ego vt generale istius documentum sequar, vix est persequentia vt possim: nisi si decisionem illam acci-

accipimus secundum quod de actionibus scribitur in l. quidam. D. de re. cred. Quid. n. si ex tribus iudicibus vnus in mille, alius in noningentis, tertius in vno nummo condemnauerit? Priores genere quodam consentiunt inter se se, dissentiunt planè a tertio: Siquidem graui poena censent illi reum damnandum, summæue graui, leuem posterior cogitet, velitq;. Nec in iure nostro nouum est, vt species etiam per quantitatum discrimina constituantur. Nec nouum est etiam, vt in proposito cōsiderentur, si qua solent genere quodam censerī, ac nūcupari. Et si genere quodā priores consentiunt, a tertio dissentiunt, hic in ipso summæ genere constituendo victus, sanè nec videri potest rectè, aut alicuius virtutis sententiam protulisse, genere refutato, succisa deliberationis radice. l. vlt. C. de nat. lib. Qui primitiua inficit, deriuiatiua vituperat, inquit Bal. in l. vlt. in fi. C. de ve. si. Principium iniustum damnat omnia sequentia. l. vlt. D. de cōd. furt. Quid? alicuius etiam momenti haberetur eiusdem sententia, si nec in vno condemnasset, sed absoluisset penitus? Quæ ratio, si non habetur ista in consideratione? omnino quia duo sunt, qui con-

H dem.

demnant. Nec igitur attendetur levis cō-
 demnatio, quoniam duo sunt, qui grauem
 pœnam decernunt. Sed hīc obsistunt
 Quintilianus, & Plinius, illamq; coniu-
 ctionem non ferunt, quia hi coniungen-
 di non sint, qui se ipsos deiungunt, nec
 quidquā est, quod leuem summam nolue-
 rint, quoniam id sit dicere, quam pœnam
 transierint, non quam statuerint. Tamen
 ista me a suscepta opinione non mouent,
 quia in genere immo coniungunt se &
 pœnam statuunt. id quod Athenis in usu
 fuisse (forte an apud Cic. lib. I. de orat.)
 legi, vt iudices scilicet primis sententijs
 statuerent duntaxat, si reum damnare,
 vel absoluerē deberent: mox certius re-
 liqua definituri. Et si ita Athenis fuit
 dilertē obseruatum: quid talem intelle-
 ctum non adcommodabimus nos mori-
 bus nostris? Certē est naturale, licet non
 exprimatur, vt generis constitutio spe-
 ciei constitutionem præcedat, atq; inter-
 esse nihil solet, exprimatur, nec ne illud,
 quod tacitē inest, agiturq;. Sed est & al-
 tera ratio mihi, cur indistinctē non probē
 in supradicto casu Iuliani opinionē, vtque
 timeam ab istis obiectionibus minus. Dis-
 sentiunt ij iudices, cogendi sunt vt cōueni-
 ant.

ant. quod ipse idem Iulianus dicit his ver-
bis, *Commodissimum est eosque cogi iudi-
ces debet consentiant.* l. duobus. D. de lib. ca. 40. 12. 30

Quod an iure fieret, Plinius addubitauit.
sic si coacti non sunt, nec apparet, eos nul-
latenus consensuros: certe manent supe-
riora. & ut contra regulam l. absentem. D.
de poe. is, qui in noningentis damnavit,
non fuerit ad alterius sententiam acces-
surus, qui mille voluit: ita verisimile est,
duriorem hunc ad proximum decursurum
potius; nullo modo cum illo consensu-
rum, qui in vno damnavit. Verisimile est
cum proximo consensurum, non cum lon-
gè diffito: nam facilis transitus (ut dici-
tur) in habentibus symbolum, similitu-
dinem. Verisimile est cum proximo con-
sensurum, vel ne tertij obtineat senten-
tia, quam longè longèque improbat ma-
gis. An non duo conueniunt inimici ad-
uersus inimiciorem? Atque ita factum
est cum Plinius consensum istum in spe-
cie sua vtrisset, ut is, qui vltimum suppli-
cium sumendum esse censebat, omisi-
sa sententia sua accesserit releganti: ve-
ritus (Plinius ait) ne si diuiderentur sen-
tentiae, tertia praevaleret. Verisimile i-
gitur quod dico. Et si verisimiliter

id actum fuisset: nos scimus regulam notabilem ad L. cum tale. D. de pact. regulam auream, obtinentem in omnibus dispositionibus mundi, vt ex alijs notat Zasius in §. actionum. num. 49. Inst. de act. Ergo pro consentientibus, & coniunctis habebuntur. Si coacti sunt, nec conuenerunt (prorsus .n. non sunt cogendi, d. l. duobus & §. pe. in Auth. vt iu. non exp. fa. iu.) aut aliter constat, non conuenturos: & in ista visione maior mihi surgit difficultas. magna quippe esse videtur questio inter ciuilem iuris doctores & canonistas, si Iulianei illi iudices expressè obstinatèq; dissentiant a summis aliorum singuli. et illi negant Iuliani opinionem isto casu procedere posse: adfirmant contra alij. vt videre est apud Ias. in d. l. inter pares. Ego tamen, vt breue faciam, dico me meos sequi, canonicales improbare interpretes. Esto .n. in maiori summa verè, proprièq; insit minor. id tamen in composito esse videtur, non esse deiunctim verum. Qui mille ponit, licet vnum in composito ponat, & decem, & centum, & reliqua: non tamen deiunctis summis ponit. Sic non tot sunt stipulationes quot nummi. non obligatur nec in minori summa fideiussor, qui acceptus

bi   a H   in

in maiorem est. §. fideiussiores. Inst. de fideiuss. atq; omnes vno excepto Decio docent. Sic si quid fieri in damnatum in centum potest, non poterit in damnatum in quinquaginta & in sexaginta. vt per doctores in l. vbi fideiussor. de solut. sic alia plura in iure sunt. et simile illud est, quod dicitur, indefinitam æquipollere vniuersali non distributiue, sed collectiue tantum. Bal. in Margarita. Soc. in l. stipulationum quædam. §. & harum. D. de ve. olig. Itaq; secundum primam partem, & præsumptionem loquetur Iulianus: & suo casu medius, qui in decem damnauit, cum æquè ab alijs distet, certè & in leuiorem causam videri potest consensisse. Ast in secundo capite nulla erit sententia, quam teneamus ex tribus. vt mihi quidem suatum est. Quid verò si poena pecuniaria vnus, alter exilio, tertius deportatione censeret reum plectendum? Videor determinasse, vt quæ de exilio est, ipsa attendatur. Nam genus poenæ dum constituitur, plures sunt, qui in corpus coercionem decernunt. Et ita quidem sentio in ista specie: quando & altero etiam genere aduersus primum consentiunt reliqui, etiam vt capitalis poena infligatur deportatione, exilio.

lio. Contra verò si duorum alter capitale animaduersionem non statuisset, tertius verbi gratia non deportatione, sed relegatione, vel ictu fustium, aliâue simili corporis quidem, at non capitis poena reum dānauerit: ego, illa spreta corporalis & pecuniariæ poenæ diuisione, assumptâq; capitalis & non capitalis, reum plekti pecunia dixerim ex sententia primi. quia videlicet benignior introducenda est interpretatio: & hæc est, vt partitione corporalis, & non corporalis minimè attēta, quæ duriores poenā adferret: sequentes alterā capitalis et non capitalis, rem totā ad benignum exitum deflectamus. Sic duo sunt, quæ censeo: vt si cōsensio inter aliquos sit quoquo modo, quoquo genere, eorū sententiæ cōiungantur ad tertiæ exclusionē, quæ etiam in illo genere dissentit a reliquis: rapiēdaq; ea ratio sit semper, quæ benignius præstet responsum. l. 168. D. de reg. iur. Et fortè non malè censeo. Verum quid si pares numero iudices nō adsint? Tres deportari iubent, duo exilium statuunt, tres pecunia mulctant. sequor deportantiū sententiam: quoniam tres vltimi excluduntur a quinq; cum de genere poenæ deliberatur: & sunt hi quinq; cōiūq; coniuncti.

cum

cum autem ad species itur, separati duobus a tribus vincuntur. Dices, Et morti igitur rem trades, si tres illi primi mortem decreuerint? Non est ineptum, vel inconstans dicere, isto casu consentire magis exiliū indicentes, & mulctantes pecunia: quasi summū determinationū genus sit, an parcere, vel non oporteat vitæ: in quo isti conueniunt probè. atq; nihil absurdi a nobis constituetur, si vna posthabita diuisione corporalis & pecuniariæ ad alterā oculos aduertemus, & argumentum, quod pro vitæ hominis & est maximum & suscipit, admittitq; etiā decisiones a tenore iuris diuersas. vt multis ostendere licet. Et ita fanè Alciatus quoq; concludit, vt in publicis iudicijs humanior accipiatur interpretatio, fauoreq; humanæ vitæ ad primā excludendā aliæ cōiungantur. Atq; si istā hīc cōiunctionē Alciatus probat, qui alibi nō fert; quid nos faciem⁹, qui rationem iniuimus, qua vbiq; ferè coniūgi huiusmodi sententiæ valeāt? Pono adhuc speciē vnā, & ad finem propero disputationis. Quid si tres deportatione, duo relegatione, tres in decē dānauerint? Pecuniariā poenam sequendā decreui. at præterquā quod corporis quælibet poena maior omni adseritur pecunia-

ria, hinc etiam pecuniariam minimam dictam videmus. An igitur & contra quod diximus de leui & grauiori poena constituemus, & pecuniariam adsumemus, quæ leuis est, deportatione & relegatione insuperhabitis, quæ graues sunt, adeoque genere conueniunt? Si id non facimus, an duorum relegantium sententiam excipiemus? Quid etiam si vnus fuit, non duo, qui relegationem indixerit? An ab istis omnibus rationibus reuocamur ad Iuliani definitionem, quam simpliciter sequamur in summis ex notata ratione ipsius: in coercionibus corporis ex trita regula benignioris partis amplexandæ? Non dimoueor a constitutis propter vnum hunc casum: qui si aliquando eueniret, planè sic statuo, vt pecuniariâ suscipiamus: nam relegatio cum ista immo genere magis, quàm cum deportatione conuenit, cum nec pecuniaria, nec relegatio capitalis poena sit, vt deportatio est: & leuior tanto est deportatione relegatio, quàm relegatione sit poena pecuniaria, quanto morte leuius omne aliud est. deportatio verò est mors ciuilis. Itaque vel in eo conueniant relegatio & deportatio, quod vtraq; poena ad corpus pertineat: tamen in pluribus conuenit

uenit relegationi cum pecunia . et plures
paritates sequendæ sunt: maximè si hæc
benignior pars foret, vt hîc est. sic si exilij
non relegationis media illa sententia esset:
quoniam exilium nec genere capitalium
a deportatione differt, & propiùs prorsus
accedit deportationi, quàm alię cuicunq;
poenæ pecuniariæ, eam sententiam cum
deportante coniungerem, & reum depor-
tandum censerẽ, si (vt posui) numero vin-
cerent deportantes eos, qui exilium indi-
cunt: nam si exilium indicentes ipsi supera-
rent alios numero, exilium & nos cense-
remus. quod si pares essent, dixerit quidẽ
Alciatus, inter pares nullam esse victori-
am, adeóq; irritum totum iudicium red-
di, nisi quæ de pecunia est, accipitur, si sci-
licet hæc numero singulis antestat, puta
deportantes non nisi duo fuerint, & rele-
gantes duo, tres autem qui in pecuniam
damnent. Ceterum videndum (id & Alci-
atus tradit) vt mitior sententia prævalcat.
ergo quod de pecuniaria nunc dicimus sus-
cipienda, idem de deportatione nõ dice-
remus, quam habentem suffragia triũ vin-
cent relegantiũ, & mulctantiũ sententiæ,
quæ quatuor suffragijs cõnitantur, et mul-
ctantiũ supersit. Et ita per omnes species
progressi

progressi omnes difficultates extricare conati sumus, vna illa excepta, si expressè, & obstinatè pronunciantes dissentiunt: quæ vbiq; insuperabilis mihi videtur. Dixerint tamen aliqui, vt ex omnibus summis vna conflaretur, cuius dein pars tertia exciperetur, & ea esset poena. verbi gratia, vnus ducenta, alius centum & quinquaginta, tertius ducenta & quinquaginta censuit, quæ omnes summæ sexcenta sunt. Secundum istorum opinionem ducenta deberentur: nam hæc tertia totius. Ita scripsit Salycetus, & ita alijs probatum videtur, referente in Memorialibus Corta in vers. *Extimatores*. Sed hæc ratio in summis vt possit, in qualitatibus teneri non potest. Quid item hos mouit, ne minorem summam exceperint ex sententia Consultorum? An est inter assumptos arbitros, de quibus scilicet illi tractant interpretes, quique de rei pretio iudicare vocati erant, & iudices nostros differentia? Ad superiorem igitur recurrere necesse erit in isto capite: *Ad populum intelligo referendum, quoniam horum aquiter sententia fuerunt.* inquit Accius apud No. de indisct. ad iue. Non id tamen si alij condemnauerint, alij absoluerint; quia ab-

solu-

solutus censetur, qui paria condemnanti-
um & absolventium vota tenet. Plut. in
Cat. Vtic. alij, nostriq;. Sic & pro liberta-
te in pari cum iudicum tum testium nu-
mero .i. lege. D. de manum. & in omni a-
lia fauorabili caussa erit.

*De beneficio id tantum præstandi,
quod facere obligatus potest.*

Disput. VIII.

Amplius hic tractatus est, & coacta di-
sputandi ratione explicandus. Et qui-
dē annis abhinc septē recitatione vna de-
finitiones ipsius omnes cōplectebat. Om-
nes autē illæ sex sunt: quas & nunc ordine
resumemus. Verba ista *In id quod*, siue *in*
quantum, siue *Eatenus*, *qua*, aut *quatenus fa-*
cere potest, similiæue (fortē .n. aliter vari-
antur) illam recipiunt interpretationem,
ne solidi exactio fiat, sed vsque tantum,
quo reus non egeat. l. in condemnatio-
ne. D. de reg. iu. Qua in re & ipsius
personæ, & familiæ rationem habere o-
porteret. Atque certa hæc sunt ex A-
ret. cons. 17. Zas. in l. miles. D. de re
iud.

iud. Alc. in l. nepos. D. de ver. sig. Quod sequitur facti est magis, de illarum personarum causis determinare. Itaque exercebit se iudicis in reliqua constitutione arbitrium. quod tamen iuuari non minimum ab his valet, quæ docent ad rem interpretes in §. sunt præterea. Inst. de act. Æs alienum proculdubio non deducitur, l. sunt qui. D. de re iud. nisi vno casu, quem notabimus. Sed an est temporis etiam modus aliquis ineundus? Dixerint Faber & Iason in d. §. atque illum proposuerint, qui ab Æmilio recitatur in l. computationi. 68. D. ad leg. Fal. Quæ mihi improbabilis videtur sententia. primum quia rectius alij decreuerunt, computationem Æmilij extra Falcidie causam, similemve non producendam, quod vltimò legitur Alc. reg. i. præf. 44. & nostra hæc dissimilis longè est. siquidē non alimenta ex ea forma illic præstatur, sed incerta alimentorum causa, quo possit Falcidie ratio iniri, ad certam illam æstimationem deducitur. alimenta ipsa præbentur, ut sunt legata, nec aliquam mutationem excipiunt. hinc verò si formam teneamus, ipsum id, quod deducitur, iuxta eam præstabitur. Et hoc etiam faciendum non est, quoniam in hac deductione (proban-

tibus,

tibus, alijs & Bartolo in l. 6. D. de cess. bo.) non inspicitur, quanti patrimonium valeat, sed quantum ex fructibus percipiatur at computatio valorem eius censet, quod secundum ipsam deducitur, & sortem in constitutos annos distribuit. Tãdem quod formam illam in proposito non admittã, hac suadeor ratione. Beneficium hoc tale est, vt exactio instituatur tantũ deducẽdo, seruandoue, quantum ad arcendam rei egestatem sit satis, at per sortis distribuendæ decretum non id assequimur, si diutiùs viuat reus, quàm comprehensum computatione est. Ergo ea exactio ad sortis distribuendæ rationem nõ admittetur. Et verò si responderit aliquis, superaddendum a b exigente, quod deesse continget: replicarim ego, priuilegium istud non vsq; cò proferri, vt actionem quoq; concedat, qua vel dare iterum, fortè etiam iterum atque iterum cogatur qui exegit: vel de dãdo in ipsa exactione promittere. Hactenus prima definitio. sequitur videre personas, quibus priuilegium datur. Parenti cõpetit. l. inter eos. D. de re iud. Et parentis nomine hĩc omnes accipiunt iuxta l. 4. D. de in ius voc. Datur socero. Patri mariti omnino. l. 15. vlt. §. l. 16. D. sol. matr. l. si-
cut

cut. in prin. D. de re iud. Vxoris patri etiam manente adfinitate. l. pe. vers. ceterum D. de iu. do. l. sed hoc. vers. verum. D. de re iud. dirempto matrimonio alio iure utimur. d. l. sed hoc. in prin. & d. l. sicut. in fi. id verò est, ut non omnino, sed ex causa & persona tribuendum putemus privilegium. d. l. pe. vers. si dirempto. Ego istam coniunctionem probo istarum legum, quæ minus coherere videntur: & huc tandem ex eo iure decursum statuo. quod utrique par socero deferre & iustum & æquum fuisse scribunt in d. l. sicut. & in l. 17. D. Sol. ma. Cur enim soceri ius utriusque impar, si par est viri & vxoris? cur nurui & dotis conseruationi (id publicè interest. l. 1. sol. matr.) deferatur minus, quam lucro generi? Hæ rationes efficiunt, ut quàm minimū detractū velim patri vxoris: atque adeò eam legū concordiam amplectar, quæ minimū detrahit: nec sine causa. tribui. n. iusta ratione nō debet privilegium patri vxoris, si fraudē promittendo admiserit: si ex causa, & persona rectius esse videtur, ne tribuatur. Quæri tamen potest, cur omnino fruatur mariti pater privilegio: vxoris an fruatur pater, ex eo determinatur, Si fraudem, nec ne
pro

promittendo admiserit : si persona, caus-
sæque non refragatur ? quare idem in
patre mariti non quæritur , si fraudem,
nec ne accipiendo admiserit : si persona,
caussæque non refragatur ? Putem id fieri,
quia vxore mortua dos penitus esse desi-
nit, vt marito iam alio quasi nomine de-
beatur, qui ad eam agit . at verò in alijs
caussis non adeo concedi priuilegium li-
quet : fortè quoniam in alijs causis socer-
orū, nuruumq; , & generorum nomina (&
his datur honor, l. non tantum. D. de re.
iud.) vtrò, citròq; non iactantur. Et hinc
alia surgit quæstio, si ex alijs contractibus
a nuru socer conuenitur, an condemnan-
dus sit , in quantum facere potest . Ad-
firmant interpretes. nam sicut cum ma-
rito agitur, ita & cum socero. d. l. sicut.
Sed cum marito sic agitur ex alijs quo-
que contractibus. d. l. non tantum. Ergo
& cum patre mariti sic agetur. Quid cum
patre vxoris ? Negant Cumanus, Castrè-
sis, Iason, admittit contra Alexander. Ego
cum prioribus sentio : sed quòd nec alteri
socero hoc ius tribuam : & parem vtrun-
que facio. vterque .n. videtur mihi parem
parentis locum tenere. obquam causã ho-
nor iste conceditur. d. l. 16. Et non me
mo.

mouet l. sicut. quam accipio in causa dotis. etenim propriè cum marito agi tantum dicitur, soceròque in ea causa. ex alijs contractibus si agitur, non tanquam cum marito, soceròue agitur, sed ut cum alio. atque ita in causa dotis loquitur d. §. ult. l. 15. D. sol. matr. Et quid, obsecro, opus fuit illa constitutio Diui Pij, si dum agitur cum marito ex alijs cōtractibus, cum marito propriè diceretur agi? Ast multa nimis de soceris. Patronus, patrona, liberiq; eorum, & parentes in id, quod facere possunt, conueniuntur. l. patronus. D. de re iud. Quod notandum hodie pro præceptoribus, pro Senioribus, quos vocant Feudistæ, similibusque, ad quos hæc trahi iura posse, quæ de patronis scripta sunt, & libertis, nostrates docent. Quod tamē de præceptoribus dicitur, illud in particulari præceptore, non etiam in præceptore vniuersitatis acciperet Alciatus, quem differrentem videbis in l. 1. C. de in ius voc. Atque his, quos recensuimus, ob reuerentiam tantum ipsis debitam priuilegium dari, dubium non est. Marito & propter reuerentiam datur. l. 14. D. sol. matr. et puto etiam propter arctissimam coniunctionem: alioqui vxori aduersus maritum non daretur,

daretur, quando vxori eam reuerentiam vir non debet. Atque hinc singulariter factum existimo, vt non tantum dotis nomine maritus in quantum facere possit condemnatur, sed ex alijs quoque contractibus ab vxore iudicio conuentus in quantum facere potest cōdemnandus sit. Duo hæc vincula & quidem fortiora in marito sunt, quæ in focero non deprehendimus, sufficit tamen in totum ratio sola coniunctionis, quare & in persona mulieris idem seruari æquitatis suggerit ratio. Quod si maritus plus constituit ex dote, quàm facere poterat, quia debitum constituerit, in solidum quidem tenetur: sed mulieri in quantum facere potest condemnatur. l. 3. D. de pec. const. Item etsi paciscatur maritus, ne in id, quod facere possit condemnatur, sed in solidum: pactum seruandum non est. quod contra bonos mores est. d. l. 14. Receptum verò & contra glossatorem est, dari marito beneficium etiam soluto matrimonio. quod ego in dote admitto, non in alijs: tum namque temporis nulla ratio facit contra glossarij opinionem. Hæc & de vxore doceo per l. 17. §. 1. D. sol. matr. & d. l. non tantum. aliaq; modò adnotata. Sequor etiam nostrates in

I l. non

l. non tantum. D. sol. ma. & in §. item si de dote. Inst. de act. qui denegant priuilegium marito, si aliunde victum vxor non habeat. si de contractu agitur, qui soluto matrimonio initus est. si alia id generis accidant. Ego plura ipsorum dictata non recito. potius Græcorum & Græculorum ridiculum commentum ostēdo. Vitiosam putant in l. 43. D. sol. ma. istam scripturam, *neque habebit mandare actiones.* & negationem expungunt. At nō debet maritus neque insolidum eas mandare actiones, quia sic exigeretur ultra datum priuilegium; neq; vsq; quō sibi tantum reliquarum superfit, quantū satis est, ne egeat, quia propter incertitudinē earū exigendarū adhuc vrgeri ad cessionē maritus non debet. arg. l. cum ex causa. 30. D. de re iud. Filijs, nō etiam liberis doctores deferunt hoc priuilegium. Bartolus etiam liberis: quem probō. nam & liberis patroni defertur. & si parentibus datur in infinitum, quia debetur omnibus reuerentia, & omnibus patroni liberis eadem ratione: quid & non descendentibus, si omnibus par debetur affectio? l. liberorū. in fi. D. de ve. si. & filij appellatione omnes liberos intelligim⁹? l. filij. eo. Superadditur, quod cum fauore excipiendū non. I hoc

hoc est priuilegium, vt Zasius docet in d. l. sunt qui. et est diffundendū. quod Iasonis in sententiā Bartoli tortū argumentū frangit. De priuignis, alijsue talibus nō est vlla disputatio. illis hoc commodū non manet: quod notat Iason. Quid iam in nuru & genero? Crederē aduersus soceros his eodem modo succurrendū, quomodo soceris succurritur aduersus eos. l. si cū procuratore. D. de re iud. nā vt parētis locū socer obtinet, ita isti filiorū & filij & generi æquiparati vidētur. l. vlt. D. de pu. iud. l. 23. D. de adult. l. si quis. C. de nat. li. l. 2. D. qui fa. co. l. 1. §. vlt. D. de post. & socerum suū appellat Gordianus patrē, & hic illū filiū, apud Capitolinū. Atq; quod de filijs in infinitū cū Bartolo cōclusim⁹, id et de genero, nuruq; volo: suadente eadē ratione: adiuuāte l. adoptiuus. 14. §. vlt. D. de ri. nupt l. nurus. l. generi. D. de ve. sig. cū similib⁹. Libertis, scholaribus, vasallis beneficiū nō cōpetere, mihi persuasū est. De socio nūc. Pugnant inuicē d. l. sunt qui. D. de re iud. & l. verum. D. pro soc. Antiquiores scribebant socios omnium bonorum in omnibus beneficio isto frui. atq; ita accipiunt d. l. sunt. vnus rei socios in re illa tantū. et ita tenent l. verum. Quam solutionem laudat

Zafius, & sibi adsumit. illam nos ex his cō-
firmamus, quæ de soceris dicta sunt: dum
respondimus l. sicut. Socius igitur omni-
um bonorum, quo tandem ex contractu
conueniatur, quia vbique socius, benefici-
um habebit: alius socius tantum, quum
ex negotio societatis contra ipsum agitur,
quoniam socius alibi non deprehenditur.
limitatum socij nomen limitatum pariat
effectum, vulgata l. in agris. Et iniquum
est, modicæ portioni multum tribuere. l.
si autem. D. de aq. plu. Hoc inter omnes
conuenit, dari socio priuilegium sola con-
tractus ratione: in quo species quædam
fraternitatis eluceat, igitur nō vltra quàm
contractum erit. Sed ex ista ratione pro-
cedit de fratribus quaestio. si .n. socijs hoc
elargiuntur leges, quia societas ius quo-
dammodo fraternitatis in se habeat: cer-
tè & fratribus elargiri consequens magis
est. Et ita tenet Iason. Tamen, quod ad fra-
tres hoc priuilegium non pertineat, re-
ceptor opinio esse videtur. Verum quo-
modo huic argumento resistimus. Tentat
Zafius, nec hilum proficit, vt ego sentio.
Scimus, contendere, certare, solitos de
bonis fratres. §. et quod sæpe. in Auth. de
tri. & se. Et grauius multis videri fratri-
bus,

bus, quod sua ad fratres perueniant, quàm ad extraneos l. 6. §. 1. C. de bo. quæ lib. & alia huiusmodi de rara fratrum gratia. at si ea sunt tanti, vt tollant hoc fratribus priuilegium, & vim propositi argumenti soluant, non determino. magis tamen est, vt tanti esse existimem: atque ideò sic responderim argumento. quod si inter fratres ius fraternitatis locum haberet, & priuilegium fratribus concedere deberet: vnde socijs conceditur, quia ipsa, quæ inter eos est, voluntatum coniunctio ius habet fraternitatis: at ius fraternitatis inter fratres non est. ergo nec fratribus priuilegium erit. Argumentum fortiùs vrssisset, si in l. verum. pro his verbis, *cum societas ius quodammodo fraternitatis in se habeat*, scripta hæc essent, *cum socij ius quodammodo fratrum habeant*, similiàue. Credendum præterea fallaciam in argumento esse dum ex eo figurato genere loquēdi ratiocinātur tãquam proprio. nec. n. socij possunt vlla ratione propriè fratres censerī. Est tandem & ea solutio, quod ius fraternitatis habere isti dicuntur *quodammodo*: id est eo modo, quo si qui id habēt, rectè sibi istud priuilegium vindicant. habent autem modo voluntario volētes qua-

si fratres facti. quo modo non habent fra-
 tres, qui natura sunt tales. Est verò ratio
 quare voluntario illi obstat nostra excep-
 tio, huic necessario non obstat: estq; per-
 spicua tenentibus vulgatam regulam l. qui
 insulam. loca. Distinguo illud *quodammodo*,
 quod est quasi, in *quodam modo*, quod est
 ratione quadam: quam & explicauimus:
 cuiq; & illud adiungatur Proverb. 18. *Vir*
amicabilis ad societatem magis amicus, quam
frater. itemq; illud, quod qui frater non est
 fraterna diligere charitate potest, subq; fra-
 tris appellatione institui. l. nemo. § 8. D. de
 her. inst. Socius autem adsumptus certè
 diligitur: id quod de fratre ipso dicere nō
 licet. Et nota, quod non est paradoxon ut
 alibi nomen, alibi nominis effectus ha-
 beat. l. 8. §. 1. de gra. l. 1. vnde cogn. cum
 simil. Is quoque, qui ex causa do-
 nationis conuenitur, in quantum facere
 potest condemnatur. l. diuus. D. de reg.
 iu. Et quidem is solus deducto ære alic-
 no. l. inter eos. 19. D. de re iud. pinguius
 namque donatori succurrere debemus,
 quàm ei, qui verum debitum persolvere
 compellitur, ne liberalitate sua inops
 fieri periclitetur. l. 49. & seq. D. eo.
 Itaque & hoc tum etiam donatori da-
 tur,

tur, etsi tantum dubium sit, ne periclitetur. l. cum ex causa. eo. tit. datur, etsi quod ex causa donationis stipulanti sponderat, soluere constituit. l. qui id. 33. D. de donat. Recito legem. Recito etiam l. qui ex donatione 12. eo. & habes limitationem ad id, quod de ære alieno deducendo hic dicimus. Amplia autem ipsam regulam, ut nec in causa dotis teneatur donator supra quam facere potest. l. si extraneus. 33. D. de iu. do. Item miles, qui sub armata militia stipendia meruit, condemnatus eatenus quatenus facere potest cogitur soluere. l. 6. & l. 18. D. de re iud. Militiarum genera plura sunt: quæ eleganter a Lælio Taurellio dicuntur in lib. de mil. ex ca. Priuilegium nostrum militi datur, qui sub armata militia stipendia meruit, igitur cum Zasio sentio, qui cæteros milites a priuilegio excludit. & fuit Alberici opinio, qui magnus practicus & id addit, quod ex facto ita pronunciaretur. Ego in refutandis, quæ per summam vanitatem in contrarium adferuntur non sum. Filiusfam. quoque isto gaudet aliquando beneficio. l. & exheredatum. 49. D. de re

iud. l. 2. D. quod cum eo. l. 2. l. 9. C. eo. l. 4. §. proinde. D. de min. l. x. §. pe. D. de fidei. atque summa eorum casuum hæc est. si hæres patri non fuerit, ut pro eo, quod cum ipso quomodocunque contractum fuerit dum erat in potestate non condemnatur nisi in id, quod facere potest. id bonum & æquum suadet. l. 1. D. quod cum eo. Nec beneficium non datur, si in minima summa fuerit hæres. at causa cognita iudex æstimabit, si dari privilegium, nec ne debeat. l. 2. & l. 4. eo. Quod si exhæredato ex Trebelleiano hereditas patris restituta sit, in solidum condemnabitur: quia effectu quodammodo hæres est. Sed si coactus immiscuerit se, ut restituat hereditatem in quantum facere potest condemnabitur. l. 5. eo. Habet verò privilegium filius. et pro gesta tutela. l. si filius. xi. D. de tu. & ra. dis. in eo scilicet quod gessit dum in potestate fuit, & quando filius. dicitur, non in eo quod postea. l. tutorem. 37. D. de adm. tu. Item privilegium tribuitur filio. per imperitiam male iudicati. l. si filius. D. de iudi. & ex alijs tradit Dec. cons. 8. Viso. in fi. At quæro, si a filio. stipulatus sum, & patris. facto crediderim, an hic in solidum damnabitur? respon-

spondit Paulus damnari. l. 5. D. de S. C. Maced. Item quaero, si temporis haberi debeat ratio, ut si quidem ex continenti cum filio agatur, detur actio in id quod facere potest: sin verò post multos annos, non debeat indulgeri? Respondit Ulpianus rationem habendam esse: in hoc .n. causse cognitionem verti, de qua scriptum est in edicto prætoris. l. 4. §. 2. D. quod cum eo. Æs autem alienum non detrahere certum est ex supradictis, & ex l. 3. eo. l. 49. D. de re iud. In qua si est aliquid emendandum pro *eum* legamus *non*, nam mutatio quorundam magna nimis, qui pro *eum detrahendum* substituunt *non condemnandum*. & id præterea falsum est, ut filius, non condemnatur ad similitudinem viri & patroni. Crederem tamen posse phrasim aliqua ratione adprobari: at non laboro, quoniam rem habemus. Is tandem, qui bonis cessit, si quid postea adqui scierit, in quantum facere potest convenitur. l. 4. D. de cess. bo. cessione .n. debitor non liberatur. l. 1. l. 7. C. eo. nec visum est tamen eundem vrgere sæpius ad flebile, & miserabile auxilium. l. 7. l. 8. C. eo. Ast longior secunda hæc de personis pars fuit, tamen dicere & illud oportet, quod

quod etiam pacto beneficium quæri hoc potest. l. si quis. 49. D. de pact. Secunda disputationis pars est, si priuilegium a supradictis personis in alias vñquam deriuatur. Et personale dicitur, atque cum persona extingui. l. 13. D. sol. matr. sic filio soli succurritur, non etiam hæredi eius. l. 4. §. soli. D. quod cum eo. non hæredibus mariti. l. 12. D. sol. matr. & notat gloss. in l. si filius. D. de do. releg. nisi illi sint communes filij. l. 18. D. sol. matr. non hæredi socij, aut alijs successoribus. l. verum. §. 1. D. pro soc. nec hæredi donatoris. l. 41. D. de re iud. at priuilegiatarum personarum hæredes & successores in solidum tenentur. l. 25. D. eo. Nec .n. videtur hñc aliud quæri, quàm vt honor, respectusue illis personis habeatur. arg. l. 3. D. de leg. præst. l. 4. §. aduersus. D. de do. exc. l. licet. D. de obse. a lib. itaque coherent personis exceptiones, adeoque transire ad alios non possunt. l. 7. D. de except. Sed nec fideiussori priuilegium tribuitur. l. 24. D. de re iud. ne ipsius quidem donatoris. d. l. 41. Prodest tamen procuratori & defensori. l. 23. eo. & l. minor. 51. de procur. vbi de his est ratio, & quale sit ius declaratur. in fideiussore

re contra est: quod fidei iussor etsi obligari in plus quam reus nequit, posse eum tamen firmius obligari, certum est. quod hic fit: nam & privilegiaria persona in solidum obligata etiam efficaciter quoad vinculum est, sed exactio ipsa non est efficax. Miror verò hoc loco Zasium dicere, modicæ utilitatis esse istam de fideiussore quæstionem, quum statutum hodie sit, ne ante excussos principales ad fideiussores perueniatur. auth. præfente. C. de fideiuss. Etenim quæ est utilitatis consideratio, si ista prodest fideiussori exceptio ante reum excussum, illa etiam est postea: atque nunc dicet æquè commodè fideiussor, sibi beneficium istud deberi quod reo indultum, atque quod est indulgendum. Fideiussori igitur privilegium non datur, nec procuratori condemnato marito mortuo. ipsi aliter sibi prospicient. Personalissimum appellant nostrates hoc privilegium. & quidem eo exciditur si variatur persona creditoris. d. l. 41. D. de re iud. ubi creditori donator delegatur, & in solidum conuenitur, quia, ad creditorem quod attinet, donator non est, debitum .n. persequitur creditor, ut in proposito dicit Triphoninus in

in l. si Titius. 33. D. de nouat. & suum re-
 cipit. vt ait Paulus in l. si quis. 12. eo. &
 Vlpianus in l. 1. D. qua re. ac. non de. & i-
 ta etiam persona debitoris immutatur. l.
 doli. 19. D. de nouat. quod fieri oportere
 censeo, si tolli priuilegium debet. nam si
 eadem manet cum nouo creditore perso-
 na debitoris, ac nomen, priuilegium ad-
 huc dabitur. Filius igitur, miles, quique
 bonis cessit nulla creditoris mutatione ex-
 cident priuilegio: quoniam cum omnibus
 ille est talis, miles est, & qui cessit bonis est
 talis. contra, parens cum omnibus non
 est parens: patronus cum omnibus non
 est patronus: &c. itaque hinc nec maneat
 priuilegium, si cum alijs, quàm cum filijs,
 & libertis nunc fiet res. nam cum alijs non
 est persona, noménue priuilegiarij. sed nõ
 nomen solùm creditoris, ac debitoris mu-
 tari oportere censeo, vt priuilegium non
 competat, verum etiam causam. l. si
 prior 32. l. si maritus 36. D. sol. matr.
 quòd .n. causa dotis vtroque manet,
 priuilegium manere videtur. itaque cum
 Acurzio opinor, teneri maritum in quan-
 tum facere potest etiam in casu. l. quæ do-
 tis. eo. Vbi quàm ex se nihil Cuiacius scri-
 bit contra glossarium, & illud quàm scri-
 bat

bat ineptè, nihil illic deberi, quando non est soluendo hæreditas, quis non videt? satis hoc indicium protulisse. Nec verò mirum est, ut manente causa eadem non pereat priuilegium, quia respicit personas causa, & propter illas dari priuilegium solet. Dos matrimonium, & maritos respicit: atque adeo ubi de dote agitur, illic matrimonij, maritorumque nomen obuersari necesse sit. Et ita mihi videtur. Atque quoniam adfirmauimus, non in eundam formam Æmilianam in condemnatione personarum, quæ in id, quod facere possunt, damnantur; sed dum ipsarum ratio habetur, ne egeant, tantum bonorum relinquendum, quantum satis ad id sit fructibus suis: quæret hinc fortasse aliquis, si hæredi hæc bona remanebunt, sed expedita solutio videtur. nec .n. tollitur obligatio, quòd exigi in solidum nequiret priuilegiarius, & ad hæredem transit, cui non competit priuilegium: adeo ut indubitè bona a defuncto relicta hæredi extorqueantur. Hinc aditus ad quartam definitionem: quæ hæc est. Omnes illæ personæ isto gaudent priuilegio, ut tamen cauere teneantur, quod, si vnquam potuerint, solidum soluent. Omnium sententia est,

est, Iafone teste. in l. sunt qui. D. de re iud. Nuda tamen cautione cauebunt; quod idem docet, & disertè legitur in l. verum. §. 3. D. pro soc. in l. quotiens. 47. §. 1. D. de pecul. & huius legis ratione idem & in marito dicitur ad l. 8. C. sol. matr. & sanè dicitur in §. cum autem. C. de re. vx. act. & in reliquis illis dicitur personis omnibus, quæ scilicet vniuersum debet. Quare dilatoriam (quod Ioannes voluit in l. inter. D. de re iud.) exceptionem esse apparet huius beneficii. quoniam & post iudicatum quoque opponitur. quod nunc dico. Quinta definitio est, vt rei iudicandæ tempus spectetur, quatenus quis facere potest. l. 15. D. sol. matr. d. l. verum. §. tempus. D. pro soc. quod ego interpretor tempus iudicatæ exequendæ. nam et si tempore iudicati persona non est, cui priuilegium datur, & fiat postea, iudicati actio in id, quod facere potest, danda est. l. 5. in prin. D. quod cum eo. Valet argumentum a persona ad rem. Et vt tempus rei iudicandæ, sic & alterius cuiusque rei gerendæ attendetur: vt in casu l. sic pro rata. & l. seq. D. de relig. Quod verò in solidum has personas iudex damnauerit, non nocet.

cet. d. l. 41. §. vlt. D. de re. iud. l. 17.
 §. vlt. l. 32. sol. ma. l. qui id. D. de don.
 Sexta & vltima erit definitio casuum,
 quibus denegatur priuilegium personis
 suis Et sanè, nisi sint reuera tales, priui-
 legium denegabitur, etsi alia quibus-
 dam non denegarentur. ecce priuilegi-
 um marito (vt loquuntur) putatio non
 competit, licet regulariter data matri-
 monio priuilegia competant & istis. quæ
 tradit post alios Dec. cons. 153. in ef-
 fectu. Rursus, conuentus actione reali
 non opponit. l. 41. §. 1. D. de re iud. vbi
 rationes ab interpretibus afferuntur. et sig-
 nari alia potest in l. deposui. D. de pecul.
 Immo vtili reali cōuentus nec opponet. l.
 vxor. 55. D. de don. in vi. & vx. & ego non
 sequor Accursium in l. 9. C. eo. tit. Nec si
 conuenitur actione ex delicto. l. 4. §. 1. D.
 quod cum eo. l. 21. §. vlt. D. re. am. l. 52.
 D. de re iud. suo scilicet delicto, non ali-
 eno. l. si maritus. 36. D. sol. matr. Perdi-
 tur beneficium mendacio. d. l. 4. in prin.
 & l. 6. eo. videlicet si mendacium est in
 eo, quod facit beneficio locum. l. x. l.
 22. §. vlt. vbi Bar. D. de re iud. l. si vnus
 67. §. vlt. D. pro soc. ad quam singularis ra-
 tio esse potest ex l. verum. §. vlt. eo. tit.
 Perdi-

Perditur & ob omnem alium dolum. l. si quis dolo. D. de re iud. §. cum autem. C. de re. vx. act. Itaque & quod de mariti focero supra in proposito diximus id & in reliquis verum fuerit, & in focero vxoris: nam & hic dolum, culpamque præstare debet. l. mulier. 72. §. 1. D. de iu. do. neq; id contra dictum aliquid existimandū est. Immo & ipse maritus de dolo ita tenebitur, vt frui beneficio isto non possit. l. diuortio. 35. D. de reg. gest. & ibi glossarius explicat; quem adiri volo. & pulcrè l. etiam. 18. §. 1. D. sol. matr. Item in collationis argumento non est prorsus beneficio locus. l. 1. vbi gl. D. de coll. do. Item solutione perditur. nec. n. est repetendi locus. l. 9. D. de cond. inde. Sed an obest renunciatio & pactum? in marito negatur. l. alia. §. 1. D. sol. matr. neque contradicet. §. cū autem. C. de re vx. act. quia illa verba *nullo pacto adhibito* tanti esse non debent, vt ius abrogent æquissimum, & reuerentiæ debitum maritali: sed aliò, id est ad exacti-
onis tempus relata, nihil de eo iure moue-
bunt. Et quod de marito statuimus, idem & in parentibus, patronisque dicere eadem ratione suadente non veremur. Sed & in milite dicimus. quia fauore publico
datum

datum huic beneficium. & tum locum regulæ l. quod favore. non esse, exploratum est: & scribit Ang. in l. nulla iuris. nū. 5. D. de legi. In donatore, socio, eo qui bonis cessit, filiof. cur diuersum non dicatur, non video. certè adfirmandum hoc idem & in superioribus videri potuit per l. pe. C. de pact. sed ea ne antinomiali excitet suis cancellis tenebitur. Interpretes distinguunt, vt pactum valeat si beneficium iure contractus tribuitur, vt societatis: quod si favore personæ, mariti puta, datur, contra sit. in l. si quis. 49. D. de pact. Alibi dicunt, concedi priuilegium hoc aut reuerentia, aut contractu, aut casu, aut favore publico. in §. item si de dote. Inst. de act. Eos adeat, quibus satis a nobis plenè factum non est.

An filius primogeniti, vel secundogenitus potior in succedendo sit.

Disputatio IX.

ETiam istam quæstionem attingemus, quam tamen commentationum mole laborare non ignoramus. libet sci-

K

licet

licet non filere, vbi omnes loquuntur,
 & pars maxima aliorum dictata decan-
 tant. Discutit illam Decius argumen-
 tis multis conf. 443. pluribus Hoto-
 manus singulari disputatione, & plu-
 ribus longè atque pluribus Tiraquel-
 lus: de cuius copia accipere reliqui pos-
 sunt, & ipsa est a præcessorum omnium
 scriptis collecta. Mihi in eo videtur vniuer-
 sa residere questionis difficultas, si pro filio
 primogeniti stamus, vt ostendamus, suc-
 cedendum per eum locum esse, quem ip-
 se primogenitus obtinebat, adeoque adi-
 tum non patere alium, quo nunc mori-
 entis bona obtinere aut secundogenitus,
 aut primogeniti præmortui filius possit.
 Nam quæq; proferuntur alia in istius fauo-
 rem, extorqueri mihi posse videntur: &
 sanè capi experimentum potest. at si euin-
 citur, intrari per illum locum oportere, se-
 quitur profectò necessariè vt potior sit fili-
 us primogeniti, quàm qui frater est. quo-
 niam eadem cum sit persona patris & filij.
 l. ult. C. de impub. l. xi. §. 6. iuncta l. 3. D.
 de exc. rei iud. vna caro. c. contradici-
 mus. §. hac auctoritate. 35. q. 3. eo
 nullus erit ad succedendum patri legali-
 or. quod & disertè dicit. §. ergo san-
 cien-

ciendum. in Auth. qui. mo. na. eff. su.
 Nec certè de hoc dubitatur, quin libero-
 rum prima sit successio, vel si isti nō in mo-
 rientis, sed in aui potestate existant. l. si
 retentus. de bo. po. con. ta. & docet A-
 zo ad L. si putas. C. de pet. hered. Illud
 itaque probandum est solū. & in pub-
 lica disputatione Vitebergæ probantem
 Scipium fratrem tali argumento audiui:
 Aut per illum locum intratur, aut duo e-
 rūt primogeniti: Sed duo esse primogēni-
 ti nō possunt: Ergo per illum locum intra-
 tur. Duos fore primogenitos, apparet, quia
 hi iam duo sunt, qui primogeniti haberē-
 tur, vnus & alter filius. Fieri id non posse,
 liquet, quoniā nec per naturam duo simul
 nasci possūt, adeoq; necesse est, vt vnus ge-
 natur primò: & hīc vnū omnino habemus,
 qui primò genitus est. Primogenitus nihil
 aliud est, quā genit' primo, atq; nō nocet, si
 respōdetur, quod vnus istorū fuit, alter est,
 et propterea nō duo sint primogeniti: nam
 facti nomen primogenitus: & sicut dici
 nequit aliquid primò factū, quod factum
 post aliud est, etiā si hoc esse desinat: ita nec
 dici primò genitus potest, qui genitus post
 aliū est, etsi primus ille nō extet. Nec rejici-
 atur, quod, qui nūc nō extat, haberi debeat

ac si fuisset nunquā. non .n. eiusmodi fictionis aut exemplum dabitur, aut iusta ratio adferetur: atque illud interim stat, facta fieri infecta non posse vlla constitutione. Et verò fictionem illam cur adsumemus, si alia adsumi solita vti valemus, quæ de vno in alterius locum ponendo est? Hæc secunda ratio fuerit, cur per illum locum intrari debeat, quia non modò expeditior, sed & vsitatioꝝ ista constitutio est. Tertia erit, quod cum primogenitura filij sit, (nomen .n. primogeniti est filij) omnino per filij personam adiri ad eam debet. Jam verò si per istius personam intratur, sequitur, quod dixi, vt eius filius intret. Et non sunt hîc duo primogeniti, quando qui in eundem locum primogeniti succedit idem cum primogenito censebitur. vt hæres eadem cum defuncto persona censi solet, & successor quilibet cum auctore suo. & plures pro vno accipiuntur, qui in vnius locum deueniunt. l. 56. D. de cond. & dem. Et filio intrante patris locum, non corrumpi gradum, sed in eodem filium esse censi, in quo pater fuit, alij tradiderunt, & Dec. cons. 527. in ciuitate. num. 8. Cessat autem ex nostro fundamento disputatio de transmissione. nam siue hoc, siue

siue alio quo demum iure tu secundogenitum ad præsentem successionem vocabis, eodem ego probabilius longè vocabo filium primogeniti, cum per huius patris locum iri oporteat. Ecquis nescit, transmitti ad filios, quàm ad alios facilius? & a filiis repræsentari parentes melius quàm ab alijs? Est præterea aliud nostræ adser-tionis pro filio primogeniti fundamentum, quod iste filius de damno vitando tractat magis, quàm secundogenitus, qui de lucro potius agit. nam vt triste fuerit, mortem fratris expectare. vulgato §. sacram. l. inter stipulantem. D. de ve. oblig. & contra naturam, vt ea eueniat ante paternam. l. nam etsi parentibus. D. de inoff. testa. ita nullam habere secundogenitus spem succedendi probabilem potest. Quod in filio primogeniti contra est, qui nec mortem patris, nec ordinem esse mortalitatis turbatum expectare habet: & spem habet succedendi, quam in parente radicam videt. Iam si vulgare ius est, & de damno vitando tractantibus adsumus magis, quàm filio huic contra secundogenitum non adfuerimus? Non disputo, quàm rectè dici damnum hoc possit, quod filium primogeniti vitare volumus, & scio quid

controuerti possit, sed quod quod hoc dā-
num est, maius est utique in primogeniti
filio, quàm in secundogenito, adeoque fa-
uendum filio illi est magis, quia si agenti
de damno vitando fauetur magis, certè &
ei magis quoque fauebitur, qui id euitare
desiderat, quod maiorem damni ratio-
nem, aut speciem habet. Certa hæc se-
quimur argumenta: & hæc argumenta e-
tiam illud dispergunt, quod dici valet, a-
gi hîc de eius successione, qui secundoge-
nito propior est: nam vt hoc daretur, quia
tamen succedi non potest nisi per primo-
geniti locum, rectius omnino ab istius fi-
lio succedetur, qui & probabilem spem
succedendi in bonis, de quibus agitur, ha-
buit, atque idem aliquando spem operari,
quod operatur res, haud obscurum est. l.
2. D. de su. & leg. Porro tertium & vlti-
mum argumentum pro primogeniti filio
erit, quod successio ista neque ex gradus,
neque ex ætatis prærogatiua, id quod Ho-
tomanus ostendit, neque ex iure Suita-
tis, id quod Hotomanus credit, defertur,
sed ex ipsa qualitate primogenituræ. Quid
cauillamur? Primogenito, inquit lex, de-
feratur. Defertur etiam si nec hæres, nec in
potestate patris sit, nam satis si adsit quæsi-
ta

ta qualitas. Ergo nō ex iure Suitatis defer-
tur. Quæ itaq; secūdogenitū intrudere pos-
sēt, ea cum cessent omnia, sanè nec secun-
dogenitus admittetur. & admittetur filius
primogeniti, qui patri competentem qua-
litatem illam adsumit iustius : quòd & cū
filio quasi gigni nepos videri possit. atque
is omnino de substantia primogeniti satus
est: vt omittam, multa etiam iuris ex-
traordinarij, quæ de filijs sunt constituta,
ad nepotes transferri. Ista nostra sunt, quæ
in syluam hanc tulimus. quod si pauca vi-
deri possunt, cogitemus principem iu-
risconsultorum Cuiacium, qui paucio-
ra, & ea quæ nec sua sunt, adfert: aut
aliorum etiam scripta lustremus recenti-
orum, & nihil fere (quæ summa est va-
nitas) non dictum comperiemus. Ad-
ferre aliquid libuit. tulimus quod per ho-
ræ spatium (ita est) potuimus cogitare,
& memoria suggerere valuit. nam Londi-
ni hūc & sine libris agimus.

K 4

De

De iure thesauri & fossilium.

Disput. X.

48. 13. 4
9.6.
Sæpè ego dubitavi de thesauro atque metallorum iure, nec satis admirari potui, cur ista principi deberentur. Ceterum explicavi de thesauro postquam vidi l. 4. D. ad leg. iu. pecul. vbi mandatis principalibus cautum notatur, ne pecuniæ sepeliantur. atque ideo cum sit contra leges ea pecuniarum reconditio, nō mirum si in commissum incidit quasi quod conditum est, & fisco debeatur. Habet autem sanctionem, quia & contra naturam pecuniæ est, ut sepeliatur, vsibus hominū quotidianis inuenta, ut per Arist. lib. 5. Eth. Id quod & de alijs thesauri rebus dici optime potest. l. 5. l. 7. D. de usufr. ea. re. quæ vf. con. Et non est thesaurus, si quis aliquid vel lucri causa, vel metus, vel custodiæ condiderit sub terra, cuius etiam furtum fit. l. numquam. D. de adq. re. do. Vbi lucri causa an est, quod multa condita sub terra esse oportet, ut meliora, ut apta vsibus sint? an etiam illud respicit, *Pecunia sine peculio fragilis*. quod & peculij sit augeri? Reliqua
aperta

aperta. Non is est thesaurus, etsi aliquando etiam de non reconditis sub terra dicitur. quod & Acursius adnotavit, & legere apud alios auctores est. Atque hinc furtum istorum omnium fit. hinc si in re vendita lateat pecunia huiusmodi, aut perditā fortē, aut per errorem ab eo, ad quem pertinebat, non ablata, nihilominus eius est, cuius fuerat. l. a tutore. 67. D. de re. vind. & Alciatus tractat lib. 7. Parerg. c. 1. atque aliud exemplum habet Heraclides in lib. de polit. aliudque superioribus annis nos vidimus in herede, qui scrinium, in quo multa condebatur pecunia, ignorās distraxit: & eam recipere iussus est. *thesaurus est vetus quadam depositio pecunia, cuius non extat memoria, ut iam dominum non habeat. d. l. nunquam. Sunt condita ab ignotis dominis tempore vetustiori mobilia. C. de thesau. alij monilia legunt ex C. Th. sed cur non ex C. Iust. mobilia immo in illo reponimus? Illinc Iustinianeus acceptus? at ille tamen, ut iste corrumpi potuit: & si neuter est corruptus, Iustiniano magis stabimus: & Iustiniano in re dubia stabimus, quia hic Codex noster. Ceterum est & probabilius, ut legamus mobilia, quoniam non monilia tantum thesauri sunt,*

&

& mobilium appellatio latior est, accedit-
que ei propius pecuniæ nomen, quod in
definitione iurisconsultus ponit, & ego in
lata ipsius significatione accipio. atque ita
utraque probè conuenit definitio. quan-
quam de pecuniā numerata dixisse iuris-
consultus potuit, sensum latini vocabuli
exprimendo, quod est Flauissæ, quia fla-
tum & signatum non rude recondi æs cō-
sueuerit, vt per Nonium & Gellium. In-
fert autem ex definitione sua iurisconsultus,
vt inuentoris fiat thesaurus, quia non
alterius sit. Id quod constituto iuri princi-
pali liquidò aduersatur. Componi ista ta-
men possunt, & composita sanè sunt legi-
bus de ipsa hac acquisitione latis, distribu-
entibusque principem inter & inuento-
rem. nam æquum sanè fuit, & ex gene-
rali regula, vt quod in nullius esset bonis,
id cederet inuentori. nullius autem nec
in principis bonis thesaurus adhuc latens
& reconditus videri prorsus potest, qui
nec scitur si extet, aut vbi extet. l. 3. §. Ne-
ratius. D. de adq. poss. Atque cum ipsa
olim depositione in ius principis caderet,
danda quoque pars huic fuit, non totus
inventioni tribuendus. Sic ego interpre-
tor d. §. Neratius. in illis verbis, *quia scit
alienum*

alienum esse, alienumque dico id est principis cum motus adhuc loco non est, sed tantum cognitus ubi lateat. nam Hirnerij falsa expositio est per d. l. a tutore. & nugatoria altera glossatoris alterius. Iam leges latas videamus. *Quæ minimè deposuisti ne tollito.* ait de thesauris Plato lib. xi. de legi. quos & immobiles dicit, & Dis inferis sacros. Ea verò lex furta apud Iudæos respiciebat: ut legitur Ios. lib. 2. con. Appio. Statuo illam postea de pecunia non sepelienda, quæ superest in l. 4. D. pecula. Tertiam Adriani Cæsaris legimus, quam recitat Spartianus his verbis, *De thesauris ita cavit, ut si quis in suo reperisset, ipse potiretur: si quis in alieno, dimidium domino daret: si quis in publico, equaliter cum fisco partiretur.* Et a Spartiano non diversa ab Iustiniani narratio in §. thesauros. Inst. de re. diuis. tantum quod verbo *reperiendi* Spartianus significare fortassis voluit, certè potuit, id explicauerit Iustinianus adhibita distinctione casus fortuiti & datæ operæ. loquor ego in secundo & tertio capite, in quibus ea recitatur a Iustiniano distinctio: nam primum caput accipio simpliciter in Spartiano, ut & positum a Iustiniano est. I-
tem

tem quod latiùs reliqua notet hic , non propterea aduersus historico manet , vt nec dictum omisso contrarium est. Quarta successit lex diuorum fratrum , quæ recitatur in l. 3. §. pe. D. de iu. fis. quæque an pugnet cum d. §. thesauros. & lege Adriani , dicetur mihi lib. 2. Lect. Tullit & Alexander de thesauris legem, quam Lampidius refert, *Thesauros reperi- tos*, inquit, *his, qui repperant donauit*. Nul- lam is adhibet cautionem. Sexta illa fue- rit lex lata, quæ in Codice habetur The- odosiano . Septima, quæ in Codice Iu- stiniano idem sanciens , quod Adrianus constituit, quodque sequentibus legibus abrogatum erat. Octaua est in libris Feu- dorum , in tit. *quæ sint regal* . Iactata quæstio de ista acquisitione est , quo- niam hinc æquitas naturalis , & regula generalis , illinc ciuilis legis auctoritas & ratio pugnam committunt . Sed iam absolutis, quæ dicere de thesauro consti- tuimus, alteram disputationis partem de fossilibus adeamus. De his maior videri difficultas potest , quando non eò nostra hæc aspirat disputatio, vt generalem ali- quã rationē, ipsamue rationis adhuc egē- tem explicare possit, sed vt certā adferat, et quæ

quæ alijs quæstionibus non facile subijci-
tur. Ecce .n. de sale dicere possemus, om-
ni tempore ius istud principibus vsurpa-
tum, quod & nunc retinent. Veientes a
Romulo uicti iussi sunt, vt a salinis abstine-
rent, quæ circa fluminis hostia erant. Di-
onis. lib. 2. Salinas ibi sub Anco factas me-
morat Liuius lib. 1. atq; inde ilico vectigal
institutum notat A. Victor in lib. de vi. il-
lustr. rursumq; aliud censore Liuiio illo,
cui & a Sale datum propterea cognomen-
tum est. Liu. lib. 29. Item Paulus Mace-
donibus, subactis ius istud Salarium tenu-
it, vetuit inuento vti sale Macedones. Dar-
danis salis commercium dedit. Liu. lib. 45.
Sic publicanorum familiæ in salinis. Cic.
pro le. Ma. & Salinarum conductio. l. Sed
& hi. D. de publica. l. 3. C. pro so. l. si quis.
C. de vect. & comm. & publica Salinarũ
vectigalia. l. 17. D. de ve. si. l. liber ho-
mo. D. de her. inst. l. 1. D. quod cui. v-
ni. no. damnatio in opus Salinarum. l. 6.
D. de capt. Bella quid inter Burgundos
& Alemannos, inter Hermunduros Cat-
tósque pro sale gesta recenseã? Quid Pe-
rusinum sub Paulo III, quid tumultũ Gal-
licum sub Francisco I cõmemorem? quid
anxias semper tractationes salarias dicam?

histo.

historias habent Ammia. li. 28. Tac. lib. 13. Guicc. lib. 12. 14. 16. 18. 19. Hæc, & alia adnotari de sale possunt, quod ipsum sibi principes vindicarunt. Ceterum de ratione vindicationis quaeritur magis. nam & privati iuris esse salinas legimus in l. 4. D. de cens. l. generali. §. vxori. D. de vsufr. l. e. & metalla alia esse posse. l. 3. in fi. & l. 4. l. 5. D. de re. co. l. 13. D. com. præd. l. diuortio. §. si vir. D. sol. matr. l. 9. D. de vsufr. Quid igitur? num lege regia ius metallorum principibus adtributum? id dici videtur in tit. Feud. quæ sint reg. Sed non hæc est ratio, quam quaerimus? An ergo salis laudēs tantas ac tales esse dicimus, vt facere ipsum iuris privati non deceat? Salem sapiens quidam antiquus laudauit, vt est apud Platonem in conu. & diuinum appellauit Homerus: quod Plutarcus adnotauit Symp. 5. q. 8. Ast remotiora hæc & communia, neque pro alijs metallis satisfaciunt, pice, creta, arena, calce, lapidibus, sulphure, alumine, similibus, quæ scilicet metalli nomine omnia veniunt. vt ex supradictis legibus liquet, & exposuit Alciatus in c. 39. lib. 1. Parerg. Argento & auro illa conueniunt. & pro auro addi ratio

tio alia potest ex Auth. de consul. Proque ferro ea dici valet, quæ de armis traditur publicè adseruandis Nou. 85. et alibi. Facit metalli fodinas publicas Dio lib. 52. Picarias facit Cic. in Bru. & alia quæ tales censeantur, eadem leges ostendunt. Et ego in vniuersum puto, huius principalis iuris rationem esse, quod ista metalla a natura non in priuatum, sed in publicum, & communem vsum creata magis videantur: itaque ad eum pertineant, cuius ius publicum est. Quod si tamen ratione aliqua in priuatum deuerint, ea si principes extorqueant, non iure agunt, & inter rapinas, atque concussiones Tyberij Suetonius refert, quod ciuitatibus, priuatisque & alia, & ius hoc metallorum abstulerit. c. 49. quo nomine vituperatus etiam est Laurentius Medices, vt ex Volaterano refert Molinæus ad Dec. cons. 292. Et pro tenui. Cui tamen ego non accedo in eo, quod Salinas iure communi priuatorum facit cretæ similitudine, quæ vix in metalli nomine conuenit, & potest etiam ipsa iuris principalis dici, quoniam nullo titulo priuatis quæsitæ adseri potest antequam pareat. idē quod de thesauro notauimus.

in alia potest. An. de consil. Pro.
 que scito ea de valer, que de annis
 traditur publicis adhibendis. Non. 8. et
 alibi. Facit metalli fodinas publicas. Dio.
 lib. 2. Picturas facit Cic. in Br. 2. et
 leg. que tales continentur, eadem leges
 ostendunt. Et ego in universum puto
 hunc principalem rationem esse, quod
 in metallis a natura non in privatum,
 sed in publicum, & communem vult
 creatur nature videtur: itaque ad cum
 pertineant, cuius publicum est. Quod
 etiam ratio aliquid in privatum de
 negetur, ea si principes extorquerent,
 non sine agere, & inter rapinas, aliquid
 concussiones. Idem. 2. Principis ratio
 non Christianis, per alia. 2.
 in hoc metallum. C. 4. 2.
 quo nomine imperatorum est. Iam
 Marcus Metellus, rex Volaterrano rege
 Metellus ad. Idem. cons. 2. 2. Et pro
 in. Qui tamen ego non accedo in eo,
 quod Salinas sine communis privatorum
 facit crece similitudine, que vox in metalli
 nomine communis, & potest etiam in
 in principis vici, quoniam vult, in lo
 naturas publicas potest accedat. 2.
 ratio de quo de electio nominis.

b
 h
 u
 o
 p
 b
 An
 An
 b
 b
 q

Conditiones.

pag.

Si Rationes reddiderint	1.
Si Promeruerint	31
Si quid Acciderint	41.
Si Potuerint	44.
Si Habitauerint	51.
Si sine Liberis	60.
Si uolet	102.
Si Moritur	112.
Si Rupterit	116.

Disputationes.

De Nascenti Tempore	1.
Utrum possit Princeps de Regno suo suorumq; Subditorum rebus q; Arbitrari statere	27.
Si eodem Testamento eadem Summa eadem bis fuerit Legata	51.
De Premio Coronae muralis	56.
An Filius teneat accusare Patrem homicidam	63.
An Iudex ex Productis an ex coniectura debeat Judicare	72.
De Iudice in ead ca' diuersis Sententijs	95.
De Beneficio id tantum prestandi quod facere obligatus potest	107.

An filius primogenitus vel secundo genitus
potior in succedendo sit ————— 129

De Jure Testamenti et Fideicommissum ————— 136

4
129
-136